

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

Форма навчання: очна (денна)
очна (денна), заочна, дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему **«Вплив Brexit на глобальні інтеграційні процеси»**
(назва теми)

здобувача Квасниці Віталія Володимировича
(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ковальчук Таміла Григорівна
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: **д.е.н., професор Столярчук Я.М.**

(підпис)

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант) освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

(підпис)
«_____» _____ 20__ р.

Столярчук Я.М.
(ініціали, прізвище)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародної економіки

(підпис)
«_____» _____ 20__ р.

Столярчук Я.М.
(ініціали, прізвище)

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Квасниці Віталію Володимировичу
(прізвище, ім'я, по батькові)
денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: **«Вплив Brexit на глобальні інтеграційні процеси»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від «7» грудня 2023 р.
№ 2230-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах:

британських науковців та авторів у галузі міжнародної економіки, фінансів та публічного управління, праць вітчизняних вчених, хто розглядав питання євроінтеграції та дезінтеграції, статистичних ресурсів з даними про показники міжнародних економічних відноси і міжнародної торгівлі.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ BREXIT НА ГЛОБАЛЬНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ
(назва розділу)	

Розділ 2	АНАЛІЗ ГЛОБАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ПІСЛЯ BREXIT
(назва розділу)	

Об'єкт дослідження:	глобальні інтеграційні процеси, які охоплюють економіку, політику, культуру та інші аспекти міжнародних відносин.
Предмет дослідження:	взаємозв'язок між Brexit і глобальними інтеграційними процесами, включаючи аналіз наслідків Brexit для різних сфер міжнародного співробітництва, зміни у геополітичному просторі, торгівельні відносини, міжнародні відносини.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	оцінка впливу виходу Великої Британії з Європейського Союзу на глобальні інтеграційні процеси і розробка стратегій для подальшої адаптації та співпраці в міжнародному контексті.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:
У розділі 1

- дослідити, які теорії найбільш адекватно пояснюють вихід Великобританії з ЄС, які наслідки цього виходу відповідають тій чи іншій теорії, та які можливі сценарії подальшого розвитку можна передбачити з урахуванням різних теоретичних підходів;
- обґрунтувати вихід Великобританії з ЄС, навести причини та фактори, що сприяли Brexit;
- розглянути результати попередніх досліджень щодо впливу Brexit на глобальні інтеграційні процеси, здійснити оцінку сучасного стану дослідження та перспективи подальших досліджень

У розділі 2

- проаналізувати вплив Brexit на міграційні процеси в Європі та Великобританії, зміни в системі громадянства та правовий статус осіб після Brexit, розвиток культурної співпраці між Великобританією та ЄС після Brexit;
- з'ясувати зовнішньополітичні наслідки та внутрішньополітичні зміни в контексті Brexit та їх вплив на спільну європейську політику, спрогнозувати розвиток військово-політичної інтеграції в ЄС після Brexit;
- здійснити аналіз торгових відносин між Великобританією та країнами ЄС після Brexit, проаналізувати фінансові наслідки Brexit для країн Європейського Союзу;
- зробити аналіз реакції інших країн та інтеграційних об'єднань на Brexit та розглянути перспективи розвитку глобальних інтеграційних процесів після виходу Великобританії з ЄС.

Завдання підготував
науковий керівник

«_____» _____ 2024 р.

Завдання одержав здобувач

«_____» _____ 2024 р.

Т.Г. Ковальчук
(ініціали, прізвище)

В.В. Квасниця
(ініціали, прізвище)

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 59 сторінок, 4 таблиці, 5 рисунків, список використаних джерел з 56 найменувань.

«Вплив Brexit на глобальні інтеграційні процеси»

(назва кваліфікаційної бакалаврської роботи)

Об'єктом дослідження є глобальні інтеграційні процеси, які охоплюють економіку, політику, культуру та інші аспекти міжнародних відносин.

Предметом дослідження є взаємозв'язок між Brexit і глобальними інтеграційними процесами, включаючи аналіз наслідків Brexit для різних сфер міжнародного співробітництва, зміни у геополітичному просторі, торгівельні відносини, міжнародні відносини.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – оцінка впливу виходу Великої Британії з Європейського Союзу на глобальні інтеграційні процеси і розробка стратегій для подальшої адаптації та співпраці в міжнародному контексті.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- дослідити, які теорії найбільш адекватно пояснюють вихід Великобританії з ЄС, які наслідки цього виходу відповідають тій чи іншій теорії, та які можливі сценарії подальшого розвитку можна передбачити з урахуванням різних теоретичних підходів;
- обґрунтувати вихід Великобританії з ЄС, навести причини та фактори, що сприяли Brexit;
- розглянути результати попередніх досліджень щодо впливу Brexit на глобальні інтеграційні процеси, здійснити оцінку сучасного стану дослідження та перспективи подальших досліджень;
- проаналізувати вплив Brexit на міграційні процеси в Європі та Великобританії, зміни в системі громадянства та правовий статус осіб після Brexit, розвиток культурної співпраці між Великобританією та ЄС після Brexit;
- з'ясувати зовнішньополітичні наслідки та внутрішньополітичні зміни в контексті Brexit та їх вплив на спільну європейську політику, спрогнозувати розвиток військово-політичної інтеграції в ЄС після Brexit;
- здійснити аналіз торгових відносин між Великобританією та країнами ЄС після Brexit, проаналізувати фінансові наслідки Brexit для країн Європейського Союзу;
- зробити аналіз реакції інших країн та інтеграційних об'єднань на Brexit та розглянути перспективи розвитку глобальних інтеграційних процесів після виходу Великобританії з ЄС.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати дослідження впливу Brexit мають наступне практичне значення: їх можна використовувати для розробки політичних, економічних та міграційних стратегій; для прогнозування майбутніх змін у торговельних відносинах та міжнародній безпеці; для визначення ролі країн Європейського Союзу в глобальних інтеграційних процесах та їх взаємодії з іншими країнами та регіонами; і для розробки стратегій співпраці та адаптації в міжнародному контексті.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: Brexit, торговельні відносини, Європейський Союз, глобальні інтеграційні процеси, глобалізація, інтеграція, міжнародна співпраця, міжнародна безпека, геополітика.

В і д г у к
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Квасниці В.В.

(прізвище, ініціали)

на тему «**Вплив Brexit на глобальні інтеграційні процеси**»

(назва теми)

1. *Актуальність теми.* Brexit вплинув на майбутні тенденції та напрямки європейської інтеграції. Він став сигналом для інших європейських країн, які можуть бути незадоволеними своїм членством у ЄС або мати власні страхи щодо своєї суверенності. Разом з тим, Brexit може стимулювати перегляд ролі та структури ЄС. Саме тому дане питання залишатиметься вкрай актуальним й потребуватиме нових досліджень в умовах турбулентності сучасного світу.

2. *Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи.* В першому розділі роботи висвітлено моделі глобальних інтеграційних процесів та їх застосування до аналізу Brexit, досліджено сутність та причини виходу Великобританії з ЄС, проаналізовано існуючі підходи до оцінки впливу Brexit на глобальні інтеграційні процеси. Другий розділ присвячено аналізу глобальних наслідків після Brexit та вплив Brexit на економічні зв'язки між країнами.

3. *Наявність самостійних розробок автора.* На основі теоретичного дослідження впливу Brexit на глобальні інтеграційні процеси, визначено соціальні та культурні наслідки, зокрема, вплив Brexit на міграційні процеси в Європі та Великобританії, зміни в системі громадянства та правовий статус осіб після Brexit, подальший розвиток культурної співпраці між Великобританією та ЄС, з'ясовано зовнішньополітичні наслідки та внутрішньополітичні зміни в контексті Brexit та їх вплив на спільну європейську політику, спрогнозовано розвиток військово-політичної інтеграції в ЄС після Brexit, оцінено торгові відносини між Великобританією та країнами ЄС, проаналізовано фінансові наслідки Brexit для країн Європейського Союзу, висвітлено реакції інших країн та інтеграційних об'єднань на Brexit та розглянуто перспективи розвитку глобальних інтеграційних процесів.

4. *Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій.* Основні положення та висновки дослідження мають важливе значення для розробки євроінтеграційної політики України. Вони можуть стати корисними для працівників органів публічного управління та місцевого самоврядування, а також для громадських організацій та науково-дослідних центрів. Окремі висновки та результати дослідження можуть бути використані при створенні навчальних та методичних матеріалів з міжнародних відносин та публічного управління.

5. *Наявність недоліків.* Варто було б більш детально проаналізувати вплив Brexit на економічні зв'язки між країнами з врахуванням глобальних викликів. По тексту зустрічаються редакційні огріхи.

6. *Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК.* Робота відповідає всім поставленим вимогам, може бути допущена до захисту перед екзаменаційною комісією і заслуговує на оцінку 46 балів.

Науковий керівник: доцент кафедри міжнародної економіки, к.е.н., доцент
(посада, вчене звання, науковий ступінь)

(підпис)

Ковальчук Т.Г.
(прізвище, ініціали)

“ ____ ” _____ 20__ р.

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.	7
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ BREXIT НА ГЛОБАЛЬНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ.....	7
1.1. Теоретичні моделі глобальних інтеграційних процесів та їх застосування до аналізу Brexit.....	7
1.2. Сутність та причини виходу Великобританії з ЄС.....	13
1.3. Аналіз існуючих підходів до оцінки впливу Brexit на глобальні інтеграційні процеси.....	18
РОЗДІЛ 2.	25
АНАЛІЗ ГЛОБАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ПІСЛЯ BREXIT	25
2.1. Соціальні та культурні наслідки: міграція, громадянство, культурна співпраця.....	25
2.2. Спільна європейська політика та військово-політична інтеграція після Brexit	32
2.3. Імперативи розширення Європейського Союзу - вплив Brexit на економічні зв'язки між країнами	39
2.4. Інтеграційні тенденції після Brexit	46
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Актуальність дослідження. Наукові дослідження історико-філософських поглядів інтеграції в межах європейського континенту охоплює декілька століть, починаючи від епохи Н. Макіавеллі та Ж.-Ж. Руссо, В. Гюго та інших визначних філософів. Інтеграційний процес, який ми спостерігаємо в XX столітті, є результатом творчого накопичення ідей та практичних зусиль. Після Другої світової війни інтеграційний процес на європейському континенті почав набирати обертів, що привело до формування сучасного Європейського Союзу. Підтримка об'єднання Європи, відома представниками як Ж. Моне, П.-А. Спаак, К. Аденауер та інших, свідчить про переконаність у необхідності європейської інтеграції, як конструктивної ідеї.

В даному контексті, ретельне дослідження теоретичного та концептуального підґрунтя європейської інтеграції та інших моделей глобальних інтеграційних процесів, виступає як невід'ємна складова. Розуміння сутності теорій європейської інтеграції допоможе визначити форми та зміст ЄС у майбутньому, розкрити роль держав-членів та високопоставлених наднаціональних структур у процесі подальшого розвитку інтеграції, а також виявити фактори, що сприяють дезінтеграції, що є необхідним аспектом сучасного європейського контексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації про аналіз впливу Brexit на глобальні інтеграційні процеси звертають увагу на різноманітні аспекти цього питання. Деякі з найважливіших вітчизняних авторів включають Артьомова Є., Бачинська Г., Гісса-Іванович О., Мартусенко І.В., Рафальська А.М.; зарубіжних – Baldini, Bressanelli та Massetti (2023), Antonopoulos та Saunders (2023), Sweeney (2022), Baczynska (2023) і Lynch (2023).

Brexit викликав складні проблеми, які потребують подальшого дослідження. Його вплив на глобальні інтеграційні процеси поза Європою та

економіку світу залишається неясним. Також важливо розглянути вплив Brexit на майбутнє Європейського Союзу та його засади, а також можливі наслідки на міжнародну безпеку та геополітичні відносини. Подальше дослідження має розкрити ці аспекти та визначити потенційні виклики і можливості.

Мета дослідження – оцінка впливу виходу Великої Британії з Європейського Союзу на глобальні інтеграційні процеси і розробка стратегій для подальшої адаптації та співпраці в міжнародному контексті.

Завдання:

- дослідити, які теорії найбільш адекватно пояснюють вихід Великобританії з ЄС, які наслідки цього виходу відповідають тій чи іншій теорії, та які можливі сценарії подальшого розвитку можна передбачити з урахуванням різних теоретичних підходів;

- обґрунтувати вихід Великобританії з ЄС, навести причини та фактори, що сприяли Brexit;

- розглянути результати попередніх досліджень щодо впливу Brexit на глобальні інтеграційні процеси, здійснити оцінку сучасного стану дослідження та перспективи подальших досліджень;

- проаналізувати вплив Brexit на міграційні процеси в Європі та Великобританії, зміни в системі громадянства та правовий статус осіб після Brexit, розвиток культурної співпраці між Великобританією та ЄС після Brexit;

- з'ясувати зовнішньополітичні наслідки та внутрішньополітичні зміни в контексті Brexit та їх вплив на спільну європейську політику, спрогнозувати розвиток військово-політичної інтеграції в ЄС після Brexit;

- здійснити аналіз торгових відносин між Великобританією та країнами ЄС після Brexit, проаналізувати фінансові наслідки Brexit для країн Європейського Союзу;

- зробити аналіз реакції інших країн та інтеграційних об'єднань на Brexit та розглянути перспективи розвитку глобальних інтеграційних процесів після виходу Великобританії з ЄС.

Об'єкт дослідження – глобальні інтеграційні процеси, які охоплюють економіку, політику, культуру та інші аспекти міжнародних відносин.

Предмет дослідження – взаємозв'язок між Brexit і глобальними інтеграційними процесами, включаючи аналіз наслідків Brexit для різних сфер міжнародного співробітництва, зміни у геополітичному просторі, торгівельні відносини, міжнародні відносини.

Методи дослідження. Дослідження передумов, характеру та наслідків Brexit вимагало використання різноманітних наукових підходів та методів, щоб ретельно проаналізувати цей складний процес. Шляхом неінституційного підходу було розглянуто, як політичні еліти за допомогою впливу медіа та ЗМІ формували ставлення до європейської інтеграції та виходу з ЄС. Біхевіористський аналіз дозволив вивчити зміни в електоральних уподобаннях та громадській думці щодо європейської спільноти. Застосування порівняльного методу та контент-аналіз дозволили зрозуміти, які відмінності виявлялися в політичній поведінці британців під час Brexit. Статистичний аналіз допоміг виявити тенденції в громадській думці до та після референдуму. Загальнонаукові методи, такі як аналіз і синтез, були використані для узагальнення та обробки інформаційних джерел. Використовуючи цей комплексний підхід, було досягнуте глибоке розуміння процесу Brexit та його впливу на політичну ситуацію у Великій Британії та за її межами.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Основні положення та висновки дослідження мають важливе значення для розробки євроінтеграційної політики України. Вони можуть стати корисними для працівників органів публічного управління та місцевого самоврядування, а також для громадських організацій та науково-дослідних центрів. Окремі висновки та результати дослідження можуть бути використані при створенні навчальних та методичних матеріалів з міжнародних відносин та публічного управління. Ці матеріали можуть бути корисними як для

підготовки посібників, так і для аналітичних досліджень з питань європейської інтеграції та ролі медіа в процесах інтеграції та дезінтеграції в Європі та світі.

Інформаційною базою дослідження стали роботи в першу чергу британських науковців та авторів у галузі міжнародної економіки, фінансів та публічного управління, праці вітчизняних вчених, хто розглядав питання євроінтеграції та дезінтеграції, і статистичні ресурси з даними про показники міжнародних економічних відноси і міжнародної торгівлі.

Структура роботи відповідає поставленій меті та завданням. Робота складається зі вступу, двох розділів, поділених на підрозділи, а також висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної бакалаврської роботи складає 59 сторінок, з яких 51 – основний текст. Список використаних джерел (українською, англійською, турецькою мовами) містить 56 позицій та розміщений на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ BREXIT НА ГЛОБАЛЬНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

1.1. Теоретичні моделі глобальних інтеграційних процесів та їх застосування до аналізу Brexit

Термін «інтеграція» в контексті регіональної, політичної та економічної сфер активно використовується для визначення процесів формування та розвитку соціальних систем на різних рівнях, включаючи міждержавний та наддержавний. Регіональна інтеграція базується на спільності територіальних кордонів держав, їхніх економічних проблемах та зовнішньополітичних і геополітичних інтересах. Після Другої світової війни, концепція регіональної інтеграції стала важливою складовою формування єдиних норм, системності та трансформації соціальних елементів.

Термін «європейська економічна інтеграція» набув широкого застосування в політичній літературі після кінця 1940-50-х років, особливо під впливом П. Гофмана та його застосування до формування наднаціональних економічних співтовариств у Європі, зокрема, в плані Маршалла. Цей процес супроводжувався поняттєвим розділенням терміну «інтеграція» від інших синонімів, що дозволило уточнити його сутність.

Теоретичні дослідження європейської інтеграції в основному проводилися в рамках політичних, економічних та соціологічних дисциплін. Більшість концептуальних праць базувалися на твердженні, що європейська інтеграція має вищий ступінь значущості порівняно з іншими формами співпраці між державами. Це спричинило значний інтерес до процесу європейської інтеграції та згуртувало наукове середовище навколо таких концепцій, як функціоналізм, неofункціоналізм та теорія міжурядового підходу.

Науковий внесок теоретиків функціоналізму став фундаментом процесів інтеграції в Європі в 1950-х – 1960-х роках [12]. Засновуючись на принципах та основних тезах концепції функціоналізму, можна зазначити, що процес євроінтеграції в межах Шенгенського простору зосереджувався на початкових завданнях, пов'язаних із необхідністю регулювання спільних питань, таких як скасування митного контролю та забезпечення вільного руху громадян між державами. Отже, це свідчить про те, що саме задоволення власних потреб держав у цих сферах стало важливим фактором для поглиблення співпраці в межах Шенгенського простору.

Процес глобалізації і далі проникав в усі куточки світу, змушуючи держави шукати виходу за межі власних проблем шляхом міжнародної співпраці з іншими транснаціональними акторами. Ця динаміка лягла в основу концепції неофункціоналізму [49], теорії, яка свідчить про прогрес європейських держав у досягненні глибокої політичної інтеграції, що стала неминучою на тому історичному етапі. Неофункціоналізм ґрунтується на «комунітарному методі», запропонованому Р. Шуманом та Ж. Моне. Одним із ключових процесів інтеграції є вихід за межі національних держав, де глибша співпраця у одній сфері поступово переходить до інших. Це відкриває шлях до подальшої економічної інтеграції в межах цієї сфери і поза її межами, створюючи функціональну необхідність у встановленні європейського управління. Іншими словами, держави, які незграбно розставляють свої національні інтереси, все стають жертвами зростаючої взаємозалежності, даючи привід передати передавати свої повноваження на наднаціональний рівень [17, с. 625]

У міжурядовому підході до інтеграції держава стає центральним суб'єктом інтеграційного процесу [28], вважаючи її ключовим елементом. Будь-які кроки, спрямовані на зближення в економічній або політичній сферах, здійснюються через міжурядові канали. Основною ідеєю теорії міжурядового підходу є гіпотеза про раціональність держави, що підкреслює, що головною метою будь-якого уряду є збереження та зміцнення влади. Ця

концепція передбачає, що частину національних інтересів держави можуть бути підпорядковані міжнародним завданням та цілям. Такий підхід припускає, що держави, які отримують найбільші вигоди від участі в міждержавній співпраці, мають більший інтерес у здійсненні інтеграції.

Важливо відзначити, що концепція міждержавного підходу до європейської інтеграції дійсно змінює погляд на саме поняття «інтеграція», перетворюючи його на «міждержавну співпрацю», яка ґрунтується на раціональних інтересах держав.

Щодо дезінтеграції в Європі, варто зауважити, що вивчення її засад потребує використання положень теорії міжнародних відносин. Такі теоретичні напрямки, як політичний реалізм, політичний ідеалізм та марксизм, спрямовані на аналіз процесів інтеграції. Основні інтеграційні теорії, такі як федералізм, функціоналізм та неофункціоналізм, є ключовими в аналізі інтеграційних процесів.

Прибічники дезінтеграції всередині Європейського Союзу, або євроскептики, аргументують свою позицію засудженням основних постулатів теорій інтеграції, зокрема, теорії федералізму. Ці дискусії зосереджуються на ролі національної держави в мінливих умовах в міжнародних відносинах і на шляхах досягнення балансу між національними та міжнародними інтересами для ефективного розв'язання проблем.

Термін «євроскептицизм» вперше з'явився у журналі «The Economist» 26 грудня 1992 року. Стаття згадувала про негативне ставлення німецької громадськості до європейської інтеграції через примусове прийняття норм щодо торгових операцій зі слабоалкогольними напоями для внутрішнього ринку ЄС. Велике значення у поширенні цього терміну мало британське видання «The Times», яке вперше використало термін «євроскептик» у зв'язку з позицією британського прем'єр-міністра Маргарет Тетчер. Звідси, історично термін «євроскептицизм» виник у Великобританії, де його використовували як синонім до «антимаркетингу», що виражало негативне ставлення до участі країни в Європейському Економічному Співтоваристві в 1960-х роках [1].

Проте згодом сам термін «євроскептицизм» та проблематика євроскептицизму стали важливими в політичних дискусіях. Євроскептицизм став і залишається ідеологічною основою співпраці цілої низки правих партій в межах ЄС. Таким чином, його можна розглядати як важливий транснаціональний аспект сучасного європейського консерватизму [1, с. 14].

Для кращого розуміння характеру, причин, принципів та наслідків дезінтеграційних процесів та євроскептичних тенденцій в Європейському Союзі (ЄС), необхідно дослідити теоретико-концептуальні засади інтеграційних процесів на території Європи. Євроскептики часто звертаються до сакральної для теорії неореалізму категорії – національного суверенітету.

Неореалізм є оновленою версією політичного реалізму, і його провідним представником вважається Кеннет Уолц [18]. Згідно з положеннями неореалістів, основним діячем міжнародних відносин є держава, для якої головним пріоритетом є власне існування та безпека. Центральна позиція займає національний інтерес, який визначається поняттям сили, влади, і цей інтерес вимірюється у гуманітарному, інформаційному та економічному аспектах. За поглядами неореалістів, формування союзів держав можливе лише для досягнення балансу сил і спільного протистояння викликам безпеки. Інтеграція в Європі, яка почалася під впливом Холодної війни, протирічить основним принципам неореалізму, адже держави Європи передавали частину свого національного суверенітету наднаціональним інституціям ЄС.

Для пояснення дезінтеграційних тенденцій та процесів, теоретики часто звертаються до неомарксизму, представником якого є Іммануель Валлерстайн. Згідно з цією теорією, основне протистояння між державами у світі проходить по лінії Північ – Південь, де країни багатого Північного підштовхуються до співпраці за рахунок тиску з боку країн біднішого Південного регіону.

Тут варто зауважити, що мова йде про протистояння між Північчю і Півднем не тільки у світовому масштабі, але й у межах самої Європи. Ця диспропорція в економічному та соціальному розвитку призвела до напруги в

ЄС і стимулювала дезінтеграційні тенденції, які можуть загрожувати існуванню Європейського Союзу. Підтвердження даної тези може стати ситуація, коли фінансова криза в Єврозоні змусила багатші країни надавати фінансову допомогу біднішим країнам, що призвело до збільшення невдоволення в обох регіонах. Такі конфлікти підштовхують держави до перегляду свого ставлення до європейської інтеграції та сприяють росту євроскептицизму. Окрім того, наплив біженців та нелегальних трудових мігрантів з Північної Африки та Близького Сходу став однією з ключових причин напружених діалогів та конфліктних ситуацій всередині Євросоюзу у середині 2010-х років [31]. Ця масова міграція спричинила значні виклики для багатьох країн ЄС, які стикалися з проблемами інтеграції та соціального адаптування цих людей.

Наплив біженців і мігрантів спровокував серйозні дискусії щодо імміграційної політики, а також породив напруженість та незгоду між державами-членами. Багато країн виявили різний ступінь готовності приймати та адаптувати цих людей, що призвело до конфліктів щодо розподілу біженців між країнами ЄС. Ці події поглибили євроскептицизм у багатьох країнах Європейського Союзу, оскільки частина суспільства відчула загрозу з боку імміграції як для своєї культурної, так і для економічної стабільності. Посилення євроскептицизму у свою чергу сприяло появі та поширенню політичних партій та рухів, які виступають проти існуючого порядку та європейської інтеграції.

Отже, теоретичні концепції надають різні погляди на природу інтеграції, враховуючи її історичні, політичні та економічні аспекти. Відтак, концепція функціоналізму, яка лягла в основу європейської інтеграції, підкреслює важливість спільних функціональних обов'язків та невід'ємного зв'язку між державами для досягнення спільних цілей. Ця концепція відображає ідею поступового розширення співпраці та взаємозалежності між країнами. З іншого боку, неофункціоналізм, розглядає інтеграцію як процес, що поступово розширюється з одного сектору на інший через «переливання»

функцій і компетенцій. Цей підхід відображає ідею того, що глибше співробітництво в одній сфері спричиняє його розширення на інші сфери. Нарешті, теорія міжурядового підходу підкреслює роль національних держав у процесі інтеграції, визнаючи їхній суверенітет та раціональність як важливий фактор. Цей підхід враховує те, що держави здебільшого діють відповідно до своїх власних інтересів та потреб. Усі ці концепції відображають складність та різноманітність процесів інтеграції в Європейському Союзі і свідчать про те, що інтеграція є динамічним процесом, який включає в себе різні аспекти та інтереси, і для його розвитку важлива взаємодія між різними суб'єктам.

Розглядаючи дезінтеграційні процеси в Європейському Союзі та євроскептицизм через призму неореалізму та неомарксизму, ми можемо отримати глибше розуміння того, як політичні, економічні та соціокультурні фактори впливають на динаміку інтеграції та сприяють або гальмують її розвиток.

Неореалізм, як теоретичний підхід, підкреслює роль держави як основного актора в міжнародних відносинах. За неореалістичною перспективою, національний суверенітет є сакральним для кожної держави, і вона діє відповідно до своїх власних інтересів. Євроскептицизм, як вияв невдоволення деяких держав чи громадян політикою ЄС, може бути пояснений через цей погляд на міжнародні відносини. Деякі держави можуть відчувати, що їхні національні інтереси порушуються або недостатньо враховуються в рамках європейських інституцій.

В той же час, неомарксистська перспектива надає увагу соціально-економічним нерівностям і конфліктам, які можуть виникнути внаслідок економічної інтеграції. Нерівні умови для різних країн ЄС, зокрема між багатшими та біднішими державами, можуть призвести до виникнення напруженості та конфліктів між ними. Це може підштовхнути деякі країни або групи громадян до євроскептицизму, особливо якщо вони вважають, що вони не отримують належної вигоди від участі в ЄС.

1.2. Сутність та причини виходу Великобританії з ЄС

Членство Великобританії в Європейському Союзі завжди було одним з найбільш суперечливих питань у британській політиці. Відмінності в культурі, ідентичності та політичних поглядах розділяють британців від більшості європейців, які більш ідентифікують себе європейцями.

Саме національна ідентичність сильно корелюється з низьким рівнем підтримки ЄС серед британців. Історично, вже в 1957 році, коли шість держав підписали Римські договори, Великобританія відмовилась приєднатися до Європейської економічної спільноти, оскільки не була готова прийняти наднаціональні елементи договору. Проте в 1961 році, під керівництвом Г. Макміллана, Великобританія вирішила подати заявку на вступ до ЄС, оскільки стало очевидним, що об'єднання європейських країн вже досягло значного успіху.

Де Голль наголошував, що Британія є острівною, морською державою зі своєю власною торгівлею та традиціями, які відрізняються від континентальних європейських країн. Його думки знайшли віддзеркалення у вето на вступ Великобританії в ЄС. Проте, вступ було остаточно здійснено в 1973 році після відставки де Голля, але британці завжди демонстрували свою неохочість до спільних європейських ініціатив.

Громадська підтримка членства Британії в ЄС ніколи не була стабільною, а опитування показували велику кількість євроскептично налаштованих громадян. Це стало причиною, чому Великобританія відмовилась від прийняття спільної валюти - євро, від підписання Шенгенської угоди та запобігла розширенню голосування кваліфікованою більшістю на такі сфери діяльності, як податкова політика, зовнішня політика та оборона.

Негативне та упереджене ставлення британців до ЄС знаходить своє віддзеркалення і серед країн-учасниць Європи. Чимало британців виявилися здивованими, дізнавшись, наскільки багатьом європейцям набридло їхнє ставлення до ЄС. Протягом усього періоду участі в ЄС, британські лідери

намагалися примусити інших прийняти їхню економічну модель та зовнішню політику.

Регулярні дослідження громадської думки, проведені Європейською комісією за допомогою Євробарометра, підтверджують, що британці є найбільш євроскептично налаштованими в Європі [40].

Для повного розуміння причинно-наслідкового зв'язку євроскептицизму Великобританії, необхідно звернутися до різних аспектів, що впливають на цей феномен. Серед них географія, культурні концепції, політична система країни, стиль управління, роль медіа та історичні чинники.

Великобританія, як острівна держава, має відокремленість від континентальної Європи. Її географічне розташування ізолює її від більшості країн-членів ЄС, вона має спільний кордон лише з Ірландією. Британці, часто називаючи Європу «континентом», відчуючи себе відокремленими через відстань та ізоляцію.

Історія Великобританії також відрізняється від історії більшості європейських держав. Її колонії, торгівля та інвестиції були спрямовані на різні континенти, зокрема, на Північну та Південну Америку, Африку та Азію. Великобританія брала участь у європейських конфліктах, проте її історія більшою мірою орієнтована на інші регіони.

Участь Великобританії у Другій світовій війні зіграла важливу роль у формуванні євроскептицизму. Коли будь-яка інша європейська нація мала б причину для сорому через її роль у війні – багато країн підтримували та вступали на бік нацистського режиму, інші стали жертвами окупації і деякі обирали шлях нейтралітету, то для багатьох британців війна стала «визначним часом» нації, що і нині спонукає їх відчувати моральну перевагу над іншими європейськими народами.

Інші країни підтримували інтеграційні процеси ЄС окрім всього іншого ще й як запоруку того, що жах нацистського періоду ніколи не повториться. Проте, через вплив Великобританії на перебіг війни, Маргарет Тетчер ведучи свою боротьбу проти інтеграційних спроб, що виникли через зростання

експансії ЄС [45], часто наголошувала, що європейський континент став джерелом значної частини британських недуг, і що англосаксонські нації, зокрема американці, неодноразово рятували Британію від цих недуг [44]. Ці спогади про війну дають британцям відчуття самовдоволення та переконаності в своїй національній ідентичності.

Протягом наступних повоєнних десятиліть економічне благополуччя країн Європейського економічного співтовариства значно зросло, і Великобританії довелося переосмислити своє ставлення до цього об'єднання. Як було вказано в попередньому підрозділі, після двох невдалих спроб, у 1973 році Великобританія врешті-решт стала країною-членом співтовариства. Однак значна частина політиків та населення висловлювала невдоволення щодо цього рішення протягом всього періоду аж до самого Brexit.

Ще одним аспектом, на який варто звернути увагу при дослідженні британського євроскептицизму, є економіка. З середини 1990-х років економіка Великобританії перевершувала провідні економіки Західної Європи за більшістю показників. Ця різниця робила ідею просування євро в Британії не привабливою. Низький рівень безробіття в порівнянні з іншими країнами ЄС підкреслював переваги Великобританії, що ускладнювало аргументи на користь приєднання до євро.

Протягом 1990–2000-х років євроскептичні настрої зросли, що призвело до загострення конфліктів між консервативною та лейбористською партіями [32]. У 2005 році лідер консервативної партії, майбутній прем'єр-міністр Великобританії, пообіцяв переглянути членство Великобританії в ЄС за умови перемоги на виборах. Згодом, у 2016 році, він повністю дотримав свого слова і привів Великобританію до кінцевої цілі євроскептиків: референдуму щодо виходу з Європейського Союзу [23].

Інший аспект євроскептицизму в Сполученому Королівстві - це тема управління. На початку зародження Європейського Співтовариства виникали суперечності, які стосувалися структури та стилю управління. Суперечності

цієї природи залишаються актуальними і сьогодні. Європейський Союз втілює наднаціональну ідею, де країни-члени передають частину своєї національної влади у спільний інститут для ухвалення рішень. Це означає, що закони, прийняті на рівні ЄС, є обов'язковими для всіх країн-членів. Такий підхід завжди сприймався британцями з певним невподобанням. Поміж тим, Франція та Німеччина, як дві з провідних країн-членів ЄС, мають значний вплив на формування політики та розвиток європейської інтеграції, очевидно, отримуючи від цього певні дивіденди. Їхні економічна міць і політичний авторитет надають їм ключову роль у прийнятті стратегічних рішень і це часто ставило Велику Британію в роль спостерігача, а не активного учасника, що завжди породжувало відчуття відчуження та недовіри до європейських структур, адже власні інтереси та суверенітет порушуються чи ігноруються. В таких умовах Європейський Союз стає об'єктом нестабільності, а не стабілізуючою силою для Великобританії.

Такий дисбаланс сприяв посиленню євроскептицизму та підтримці заходів, спрямованих на захист національних інтересів. Останнє десятиліття підтверджують, що настрої щодо сприйняття ЄС поглиблюються навіть серед прихильників самого союзу.

Не можна й оминути вплив ЗМІ та медіа на формування громадської думки у Великобританії. У контексті євроскептицизму, національна преса Великобританії відіграє важливу роль у формуванні поглядів та думок громадян щодо відносин з Європейським Союзом. Газети, такі як The Sun, Daily Mail, та інші, мають значний вплив на громадську думку через широкий охоплення своїми виданнями та активну позицію у формуванні політичного дискурсу. Вони часто використовують свої заголовки та статті для акцентування уваги на проблемах, пов'язаних з європейською інтеграцією, а також для висловлення критики чи підтримки відповідно до власних поглядів та політичних уподобань. Наприклад, під час проведення референдуму про вихід з ЄС, газета The Sun [48] активно закликала громадян залишатися у Великобританії та підтримувати вихід з ЄС, використовуючи емоційні

аргументи та тези про «диктаторський режим Брюсселя». Такі заголовки та статті відображають позицію певних політичних сил та інтересів, що мають вплив на внутрішню політику країни.

У євроскептичному дискурсі виділяються два основні аспекти: ЄС розглядається як іноземна держава та як майданчик для переговорів. Перший аспект відтворює ЄС як загрозу національним інтересам Великобританії, другий аспект показує, як інтереси Великобританії співвідносяться з інтересами інших країн-членів ЄС, особливо Франції, Німеччини та інших країн.

Обидва виміри, відображені в ЗМІ щодо євроскептицизму, зводяться до тем відокремлення та загрози підкорення від потужних зовнішніх сил. Отже, ключовим завданням британського уряду є захист національних інтересів, шляхом уникнення або відкладення будь-яких подальших інтеграційних заходів.

Розуміння дискурсивного простору, дозволяє ідентифікувати ключові теми, аргументи та контексті якому відбуваються дебати про Європейський Союз. Аналізи громадської думки та політичних позицій уряду відображають широкий спектр поглядів та інтересів, які існують у британському суспільстві та політичній еліті. Розуміння цих поглядів дозволяє визначити ключові проблеми, що стоять перед Великобританією у контексті європейської інтеграції, а також спрогнозувати можливі наслідки подальших кроків країни в цьому напрямку.

Підсумовуючи, варто зазначити, що євроскептичні настрої британців є сталими та глибоко укоріненими. Вони відображаються у різних сферах життя країни та залежать від історичних, політичних та соціокультурних чинників. Це обумовлено не лише політичними факторами сучасності, але й історичними, імперським минулим та особливостями національної ідентичності.

Велика Британія завжди прагнула захищати свої амбіції та незалежність, що відображалось у відмові приєднатися до євро та відмові від

Єврозони. Не менш важливою була і позиція британського уряду, яка спричинила категоричну відмову від Конституції ЄС та виступ проти глибшої інтеграції в Євросоюзі. У свою чергу, медіа та ЗМІ підтримали значну роль вищезазначених факторів.

1.3. Аналіз існуючих підходів до оцінки впливу Brexit на глобальні інтеграційні процеси

Вплив Brexit на глобальні інтеграційні процеси є предметом глибокого аналізу та обговорення серед вчених, політиків та експертів з різних галузей. Brexit, як складний і багатогранний процес, викликає не лише зміни в Європейському Союзі та Великій Британії, але й впливає на світову економічну та політичну систему в цілому. Аналіз існуючих підходів до оцінки впливу Brexit є важливим кроком у розумінні цих змін і визначенні шляхів подальшого розвитку. Далі буде розглянуто чотири основні виміри в підходах до оцінки впливу Brexit на глобальні інтеграційні процеси (табл. 1.1).

Оцінка впливу Brexit на політику, політику та політику Великобританії є складним завданням через непередбачуваність цього процесу. Дослідники стикаються з викликами у спробі розгадати складний вузол відносин з ЄС, який потребує часу для повного розкриття. Деякі підходи до дослідження впливу Brexit можуть бути більш успішними, ніж інші, враховуючи методологічні та концептуальні виклики.

Таблиця 1.1. – Основні підходи до оцінки впливу Brexit на глобальні інтеграційні процеси

№	Вимір	Опис
1	Розуміння Brexit	Визначення впливу Brexit; Методологічні інновації для написання історії Brexit; Регулятивні зміни після Brexit, включаючи розбіжності та де-європеїзацію; Політичний курс щодо збереження або відхилення від стандартів ЄС
2	Політичні трансформації	Концепція "Global Britain" та нові ролі у світі; Відсутність згадок про ЄС у торговій політиці;
3	Взаємовідносини з іншими державами	Питання щодо прийняття регулятивних рамок на кордоні Ірландії; Потреба у чіткій стратегії для збереження фінансових послуг Великобританії;
4	Зміни в конституції Великобританії після Brexit	Ризик фрагментації в аграрній політиці девольтованих урядів; Потреба у високорівневому державному керівництві для досягнення прийняттого розв'язку.

Джерело: розроблено автором на основі: [7,9,16,37,39,50]

Використання історичного підходу на думку Агати Гостинська-Якубовської [11] та Адама Лазовські [9] дозволяє краще зрозуміти еволюцію відносин між Великою Британією та ЄС та наслідки Brexit та які стратегії вона може використовувати для досягнення своїх цілей у майбутньому, адже, навіть після виходу із ЄС, Велика Британія може зберегти свій вплив у Брюсселі. Однак, через швидкі зміни в світі, наприклад вторгнення російської федерації в Україну, деякі дослідження можуть бути неактуальними та застарілими через події, які відбуваються після їх написання. Тому даний підхід не може стати єдиним для оцінки впливу, але підкреслює важливість постійного оновлення досліджень та аналізу впливу Brexit на різних рівнях, щоб відповідати на нові виклики та реалії сучасного світу.

У своєму есе про методологічні інновації для написання історії Brexit, науковець Роберт Саундерс [37] висвітлює важливість адаптації дослідницьких методів до унікальності та складності Brexit як історичного

явища. Brexit, як процес політичного розриву та виходу Великої Британії з Європейського Союзу, відкриває нові виклики для у розумінні та поясненні його причин, наслідків та ширшого контексту. Він підкреслює, що традиційні методи дослідження історії можуть бути недостатніми для аналізу Brexit через його унікальність та вплив на різні сфери життя і рекомендує використання інтердисциплінарних підходів, включаючи аналіз документів, інтерв'ю з учасниками процесу Brexit, вивчення глибинних причин та наслідків рішення про виход з ЄС. Також важливим може опинитися аналіз зв'язків між Brexit та іншими подіями чи процесами, які відбувалися в Європі та світі. У цілому, методологічні інновації для написання історії Brexit можуть включати нові підходи до дослідження, нові методи аналізу джерел та даних, а також більш глибоке та комплексне розуміння впливу Brexit на сучасність та майбутнє Європи та Великої Британії.

У своїх дослідженнях Клео Девіс та колеги [16] акцентують увагу на регулятивних змінах, які відбуваються після Brexit, зокрема на розбіжностях та де-європеїзації. Де-європеїзація, яка означає віддалення від впливу Європейського Союзу та його стандартів, також є важливим аспектом після Brexit. Після виходу Великої Британії з Європейського Союзу, країна стикається з необхідністю розвивати власну політику та стандарти, що може призвести до виникнення розбіжностей у сферах регулювання, таких як торгівля, фінанси, стандарти безпеки продукції, а це, в свою чергу, може вплинути на економіку, бізнес-середовище та споживачів як у Великобританії, так і за її межами. Окрім того, ці розбіжності матимуть вплив на політичну ситуацію у Великобританії, змінюючи підходи до прийняття рішень, формування політики та взаємодію з міжнародними партнерами.

Інші дослідники акцентують увагу на стратегіях та політичних рішеннях, які можуть бути прийняті урядом та парламентом у зв'язку з регулюванням та стандартизацією після виходу з ЄС. Ці рішення визначатимуть майбутній курс країни та її відносини з Європейським Союзом. Вони включають у себе рішення про те, які стандарти та регуляції Велика

Британія буде зберігати, а які може відхилити або змінити. Це може вплинути на багато сфер життя, включаючи торгівлю, фінанси, безпеку продукції, екологію та інші аспекти економіки та суспільства. Їх важливість полягає в тому, що вони визначатимуть майбутній розвиток країни після Brexit і впливатимуть на її відносини з Європейським Союзом та іншими країнами.

Політичні трансформації, спричинені Brexit, вимагають не лише адаптації, але й перетворюють британську політику у глибокому сенсі. Концепція «Global Britain», яка колись визначала стратегію країни у світі, тепер втратила свою актуальність. Ця концепція надавала активну роль Великобританії у світі після Brexit, спрямовану на розвиток торговельних відносин, співпрацю та вплив на міжнародні події. Велика Британія активно шукає нові можливості для укладання торгових угод з іншими країнами, зокрема з Сполученими Штатами, як це відзначено у деяких дослідженнях та політичних аналізах. Так, автори [39] висвітлюють багато історичних фактів у відповідних розділах, присвячених відносинам Великої Британії з Німеччиною, Францією, Сполученими Штатами та відносинам між ЄС і Великою Британією, щоб представити свої погляди на майбутній напрямок розвитку. В результаті виникає сильне відчуття того, що Великобританія перебуває на роздоріжжі, адже її роль у світі та відносини з найближчими сусідами все ще перебувають у стані руху, незважаючи на те, що є країною «поза ЄС, але все ще в Європі».

Розділ про майбутнє британської торговельної політики Грега Хендса [39], в якому немає жодної згадки про ЄС, але є розділ про торговельну угоду зі США, є нагадуванням про те, як деякі цілі та політичні наративи відійшли на другий план. Тобто, це ще одне підтвердження про зміну підходу країни до торгівлі та економічних відносин.

Також залишається відкритим питання про можливість спільного прийняття нормативно-правової бази вздовж кордону на острові Ірландія. Розділ книги пропонує альтернативний підхід до інституційних та регуляторних поглядів на вплив Brexit [39, с. 60].

У дослідженні «Ефект Brexit» Джанфранко Балдіні та його колеги висувають думку [7], що внаслідок Brexit британська політична система поступово рухається до Вестмінстерської моделі. Вони відзначають, що після Brexit спостерігається посилення виконавчої влади, яке підтверджується в їх дослідженні та у роботах інших вчених, таких як Ендрю Блік, Алан Вагер та Джон Кертис. Алан Вагер також вбачає, що Brexit прискорив політичну перебудову. Джон Кертис у своїй роботі розглядає перегруповання в Шотландії, де виборці ближче ідентифікуються з поглядами на Brexit, ніж з питаннями щодо незалежності Шотландії. Щодо політичної трансформації, автори наголошують на важливості розуміння впливу Brexit на британську політичну систему та національний культурний консенсус, звертаючи увагу на зміни в інституційній та культурній традиціях. Застосовуючи метод відстеження процесів, книга [7] пропонує глибокий аналіз політичної динаміки Великої Британії під час Brexit та вказує на потенційні виклики та перспективи для політичної системи країни.

Після Brexit Велика Британія стоїть перед необхідністю розробки чіткої стратегії для збереження своєї позиції у фінансовій сфері. Деякі дослідники [39] відзначають, що це критично важливо для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності фінансового сектору країни після виходу з ЄС, адже фінансовий сектор Великої Британії відіграє ключову роль у її економіці, і збереження його стабільності після Brexit є вирішальним для подальшого економічного розвитку та збереження міжнародного впливу країни. Чітка стратегія і ефективна підтримка фінансової галузі допоможуть Великобританії адаптуватися до нових умов і зберегти свою позицію як одного з ключових фінансових центрів світу.

У збірці розділу «Управління сільським господарством у Великобританії після Brexit» показано, як британське сільське господарство неминуче зіткнеться зі змінами, що стосуються впливу на фінансову безпеку фермерів, продовольчу безпеку Великобританії, розвиток сільських територій, управління земельними ресурсами, добробут тварин і захист навколишнього

середовища. З цієї точки зору, дослідники пропонують огляд викликів, а також першу оцінку правових та управлінських наслідків рішень, прийнятих для адаптації змін в аграрній політиці Великої Британії. Наприклад, розділ Людівін Пететін [9] демонструє взаємозв'язок між впливом Brexit на реформування багаторівневого управління в бік сильнішої виконавчої влади з «командно-адміністративною структурою» та недостатньою далекоглядністю у формулюванні аграрної політики з ризиками для ефективності політики в майбутньому. Крісті Сіттоу розглядає, як Великобританія використовує можливість встановлення високих стандартів добробуту тварин, визнавши здоров'я та благополуччя тварин суспільними благами у Законі про сільське господарство 2020 року. Проте розробка комплексного політичного бачення для сільського господарства залишається невизначеною. Навіть незважаючи на протилежну риторику, ця ініціатива може більше спадкувати ідеям, що лежали в основі державної політики до членства у ЄС.

Після Brexit Велика Британія потребує високорівневого державного керівництва для досягнення прийнятного розв'язку і вирішення складних викликів, які виникають у зв'язку з виходом з Європейського Союзу. Це включає в себе необхідність розробки та впровадження ефективних стратегій у галузі економіки, торгівлі, фінансів, законодавства та зовнішньої політики.

Високорівневе державне керівництво має бути здатним до вирішення складних проблем, враховувати інтереси різних суспільних груп та забезпечувати стабільність та процвітання країни. Це також передбачає спроможність вести конструктивний діалог з іншими країнами та міжнародними організаціями для досягнення спільних цілей та вирішення спільних проблем [50].

Важливо, щоб високорівневе державне керівництво було відкритим до конструктивної критики, готове до змін і адаптації до нових умов. Тільки таке керівництво зможе успішно керувати процесом адаптації до нових реалій після Brexit і забезпечити стабільність та процвітання країни в майбутньому.

Резюмуючи, можна сказати, що аналіз існуючих підходів до оцінки впливу Brexit на глобальні інтеграційні процеси підкреслює складність та багатогранність цього явища. Brexit викликав значні зміни у політичному, економічному та соціальному житті Великої Британії, а також вплинув на відносини між сусідніми країнами та Європейським Союзом.

Дослідження показують, що Brexit став каталізатором для переосмислення політичних та економічних стратегій. Він також викликав дискусії про майбутнє Європейського Союзу та його спроможність адаптуватися до нових викликів.

Загальний висновок полягає в тому, що Brexit є складним та багатогранним явищем, яке потребує уважного аналізу та розуміння його наслідків для глобальних інтеграційних процесів.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ГЛОБАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ПІСЛЯ BREXIT

2.1. Соціальні та культурні наслідки: міграція, громадянство, культурна співпраця

Оцінка соціальної справедливості та рівності набуває особливого значення в контексті Brexit, оскільки цей процес приносить значні та довгострокові зміни. Крім того, Brexit продовжує викликати плутанину і невизначеність щодо майбутнього Великої Британії, в тому числі і те, як вихід з ЄС впливає на життя її мешканців. Існує серйозна загроза того, що вразливі групи населення стануть жертвами цих змін, а також можуть виникнути непередбачувані наслідки.

Відомо, що будь-які значні політичні або економічні зміни породжують «переможців» та «переможених», тобто деякі сторони отримують вигоди, а інші стають жертвами обставин. Рішення Великої Британії про вихід з ЄС не є виключенням, хоча точно визначити кількість однозначних «переможців» складно через нестабільність щодо майбутнього та форми, яку прийме Brexit. Серед "переможців" можуть бути певні інвестори та компанії, які мають міжнародну орієнтацію та здатні адаптуватися. Хоча складно передбачити кількість потенційних «переможених», проте звіти уряду Великої Британії свідчать про можливість серйозного впливу Brexit на економіку та життя громадян.

Певний час Brexit матиме передумови до сповільнення економічного зростання та значного зменшення ВВП. Це, в свою чергу, може призвести до скорочення державних витрат, послуг та втрати робочих місць. Крім того, вихід з ЄС означає, що громадяни Великої Британії можуть втратити деякі права, пов'язані з ЄС, що вони мали до цього часу.

Незалежно від того, хто отримає вигоди чи зазнає збитків, Brexit вплине на кожного громадянина Великої Британії через соціальні та економічні зміни

та зміни в правовій системі. Особливо важливо враховувати можливий нерівномірний вплив на різні групи населення, зокрема на ті, які вже стикаються зі складнощами та дискримінацією.

Після офіційного виходу Великої Британії з Європейського Союзу Великобританія більше не буде зобов'язана інкорпорувати законодавство ЄС у своє законодавство. Права людини та рівність, відповідно – це одна з галузей британського законодавства, яка зазнала значного впливу ЄС, оскільки більша частина британського законодавства про рівність походить із права ЄС: наприклад, вплив Хартії основних прав ЄС, яка об'єднує всі права, якими повинні користуватися громадяни в Європейському Союзі, та Європейської конвенції з прав людини.

Хоча значна частина законодавства ЄС залишиться після завершення перехідного періоду, це все ж таки, не стосується Хартії основних прав ЄС. Після офіційного виходу Великої Британії з ЄС уряд матиме право змінювати чинне законодавство у сфері рівності на власний розсуд. Тиск з боку зовнішніх груп часто впливає на зміни, тому без загрози засудження або вигнання з ЄС Велика Британія буде вільною чи розглядати чи відкладати розгляд про рівність на майбутнє. Другий варіант може мати потенційно руйнівні наслідки для соціальної рівності у Великій Британії.

Не обов'язково виходити з ЄС, щоб побачити, як Brexit вже вплинув на зростання нетерпимості у Великобританії. Після референдуму щодо Brexit по всій країні було зафіксовано сплеск злочинів на ґрунті ксенофобії, расизму та релігійної ненависті. За даними Stop Hate UK, через 3 місяці після референдуму в ЄС поліція зареєструвала понад 14 000 злочинів на ґрунті ненависті, що більш ніж на 50% більше, ніж за попередні 3 місяці. Сама благодійна організація повідомила про збільшення загальної кількості зареєстрованих інцидентів на 32%, при цьому кількість інцидентів на расовому ґрунті зросла на 55%, а на релігійному - на 80%. Очевидно, що нерівність і дискримінація - це не просто потенційні наслідки Brexit: вони невід'ємно пов'язані з ним.

Без Хартії ЄС та ЄСПЛ маргіналізовані групи та органи влади у Великій Британії мали б Закон про рівність 2010 року як основний документ, що захищає їх від дискримінації. Однак, відповідно до Закону про ЄС (Угода про вихід) 2020 року, уряд може мати право змінювати деякі законодавчі акти без повного парламентського контролю, в тому числі й Закон про рівність. Для декого це є страшним кроком у бік від демократії та загрозою для голосу маргіналізованих груп.

Уряд Великої Британії ще не дав запевнень, що не скасує або не реформує закони про права людини у Великій Британії після Brexit, наполягаючи на тому, що він "відданий" ЄСПЛ, але якщо буде укладена угода, яка змусить Велику Британію дотримуватися її, то, за словами Девіда Фроста, головного переговорника від Великої Британії, це порушить "суверенну незалежність" країни [7]. Той факт, що скасування або поправки до цього закону не є неможливими, свідчить про потенційну небезпеку того, що британський уряд не візьме на себе зобов'язання дотримуватися високих стандартів законодавства у сфері рівності.

Ця потенційна зміна в законодавстві може вплинути на британську соціальну структуру багатьма способами. На гендерну рівність у Великій Британії може вплинути як втрата Хартії, так і втрата Директиви про вагітних працівників (92/85/ЕСС), вторинного законодавчого акту ЄС, який захищає права вагітних жінок у сфері зайнятості.

Жінки можуть опинитися в не вигідному становищі через втрату Директиви про тимчасових агентських працівників (2008/104/ЄС), яка захищає тих, хто працює за низькооплачуваними контрактами або з нульовим робочим днем, більшість з яких у Великій Британії - це жінки. Для представників ЛГБТ-спільноти втрата Хартії також означає ризик для їхніх прав, оскільки це один з двох правових документів, які використовуються у Великобританії, що прямо забороняють дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації. Закон про права людини не згадує конкретно ЛГБТ-спільноти, і, звичайно, як вже було встановлено, Закон про рівність 2010 року

може бути змінений у будь-який час після виходу. Це лише деякі приклади, оскільки, звичайно, такі зміни в законодавстві ставлять під загрозу всі маргіналізовані групи. Дивлячись на майбутнє соціальної рівності у Великій Британії та Європі, для всіх груп існує також проблема того, що без впливу ЄС будь-які потенційні досягнення в законодавстві ЄС у напрямку рівності не будуть використані Великою Британією.

Дискримінаційні закони вже приймалися, ще до виходу країни з ЄС. Уряд запровадив закон, який використовує бездомність як підставу для депортації іноземців, навіть тих, хто легально проживає у Великій Британії.

На жаль, оскільки Великобританія вступає в нову главу як незалежна від ЄС країна, зміни в законодавстві можуть означати, що багато прогалин у сфері рівності в країні можуть бути збільшені, що підштовхне маргіналізованих людей до подальшого ризику злочинів на ґрунті ненависті, економічних страждань або посилення нерівності. Однак можна також стверджувати, що ці зміни в законодавстві можуть дати уряду можливість переписати закони про рівність на краще, зробити їх більш всеосяжними, детальними та ефективними. Це вимагатиме від уряду та правозахисних організацій, які з ним співпрацюють, великої роботи та досліджень. Справжнє питання полягає в тому, чи буде рівність пріоритетом для країни після Brexit.

Після Brexit громадяни Великої Британії та країн ЄС більше не можуть вільно переміщатися між цими територіями. Це означає, що Велика Британія застосовує міграційні обмеження до громадян ЄС, а також їх потреба отримувати візи чи інші дозволи на в'їзд до країни зросла. Згідно з даними Міністерства внутрішніх справ Великої Британії, кількість візових заявок з країн ЄС підвищилася після Brexit. Також спостерігається зміна в складі мігрантів, які прибувають до Великої Британії: менше низькокваліфікованих працівників з країн ЄС, більше вище кваліфікованих спеціалістів з інших країн, а також зростання міграції з країн поза ЄС.

Незадовго до референдуму 2016 року щодо членства в ЄС громадяни ЄС становили більшість від загальної кількості чистих мігрантів до Великої Британії. Громадяни ЄС становили від 59% до 77% оціночної чистої міграції за рік. Така висока частка була незвичною за історичними стандартами. Частково це було зумовлено тимчасовими факторами: громадяни Румунії та Болгарії отримали повний доступ до ринку праці Великої Британії у 2014 році, а також міграція з країн Південної Європи, де рівень безробіття серед молоді був високим через кризу в Єврозоні.

Після референдуму 2016 року картина змінилася. Хоча політика щодо громадян ЄС не змінювалася до січня 2021 року, чиста міграція з ЄС почала падати одразу після референдуму (рис. 2.1.).

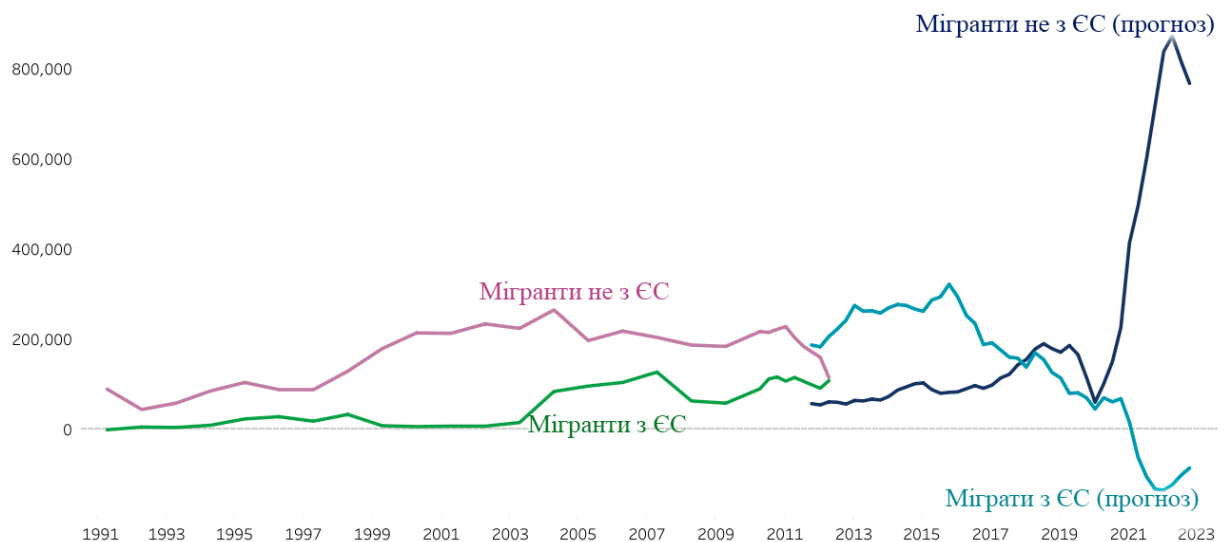

Рис. 2.1. - Оцінки чистої міграції та імміграції громадян ЄС та країн, що не входять до ЄС, до Великої Британії (1991 – 2023 рр) [30]

Серед можливих пояснень цього спаду - економічне відновлення в країнах Південної Європи після кризи в Єврозоні, падіння курсу фунта після референдуму, що зробило роботу у Великій Британії менш привабливою, а також невизначеність щодо політичного клімату. Зменшення частки ЄС також стало наслідком зростання міграції з країн, що не входять до ЄС.

Попри попередній аналіз, який свідчив про те, що чиста міграція з ЄС була від'ємною під час пандемії (тобто мала місце чиста еміграція),

експериментальні оцінки офіційної служби статистика Великої Британії [31], переглянуті наприкінці 2023 року, вказують на те, що чиста міграція з ЄС залишалася позитивною у 2020 календарному році. За оцінками, еміграція громадян ЄС стала від'ємною лише із запровадженням імміграційної системи після Brexit у 2021 році, що значно зменшило можливості для громадян ЄС переїхати до Великої Британії. Використання робочих віз громадянами ЄС в імміграційній системі після Brexit в 2021 і 2022 роках було відносно низьким. Чиста міграція громадян ЄС за рік, що закінчився в червні 2023 року, становила - 86 000, згідно з експериментальними оцінками Офісу національної статистики (ONS).

Відповідно до первинного прогнозу, чиста міграція має становити 745 000 осіб на рік. Однак цей прогноз суперечить прогнозам, наданими Офісом національної статистики (ONS) та Управлінням з питань бюджетної відповідальності (OBR), які передбачають значну меншу чисту міграцію (див. рис. 2.2.).

Рис. 2.2. – Прогнозована та фактична чиста міграція у Великій Британії [37]

На рисунку 2.2 показано міграційне припущення Офісу національної статистики (ONS), використане в основному в прогнозі чисельності населення, у порівнянні з офіційними оцінками чистої міграції за той самий рік. У більшості років фактична чиста міграція була вищою за прогноз на основі даних за той самий рік, а це означає, що прогнози припускали, що чиста

міграція зменшуватиметься в майбутньому. На практиці чиста міграція коливалася вгору і вниз, але зазвичай залишалася вищою за прогнозовану. Наприклад, у 2008 році чиста міграція становила 229 000 осіб. Прогнози чисельності населення на 2008 рік передбачали, що чиста міграція знизиться до 180 000 протягом кількох років, але вона постійно залишалася вищою за 180 000, за невеликим винятком 2012 року. Іншим винятковим роком став 2020 рік, коли пандемія COVID-19 несподівано зменшила чисту міграцію.

Моделювання майбутніх рівнів чистої міграції, проведене Міграційною обсерваторією та Лондонською школою економіки, свідчить про те, що центральне припущення ONS все ще може бути занадто низьким, навіть після збільшення центрального сценарію до 245 000.

Аналіз даних щодо прогнозів міграції та їх фактичних виявляє різницю між очікуваннями та реальністю після Brexit. Це свідчить про несподіваність та невизначеність, що можуть виникати в контексті міграційної політики. Висока різниця між прогнозами та даними підкреслює необхідність уважного моніторингу та адаптації політики після Brexit, а також підкреслює важливість ретельного аналізу потенційних впливів на економіку та суспільство.

Загалом, Brexit має значний вплив на соціальну та культурну сфери, зокрема на громадянство та культурну співпрацю. Втрата можливості вільного переміщення громадян між Великою Британією та Європейським Союзом може призвести до змін у статусі та правах громадян обох сторін. Також можливість втрати доступу до різних програм обміну та співпраці може позначитися на розвитку культурного та освітнього обміну між Великою Британією та країнами ЄС. Зміни в міграційній політиці також можуть вплинути на культурне різноманіття та соціальну адаптацію мігрантів. Втрата членства у програмах обміну, таких як програма Erasmus+, може обмежити можливості студентів та молоді для вивчення, викладання та культурного обміну. Крім того, втрата доступу до фінансування з програм культурного обміну та співпраці може позначитися на розвитку мистецтва, культурних проєктів та спільних ініціатив. Ці зміни створюють виклики для збереження

та розвитку культурного розмаїття, але також можуть відкрити нові можливості для співпраці на більш гнучких умовах та залучення до спільних проєктів інших країн поза ЄС.

Однак, незважаючи на ці виклики, існують можливості для нових форм співпраці та обміну, які можуть сприяти подальшому зближенню та розвитку культурних зв'язків між Великою Британією та країнами ЄС.

2.2. Спільна європейська політика та військово-політична інтеграція після Brexit

Однією з ключових сфер впливу Brexit стала безпека і оборона. Виходячи з ЄС, Великобританії довелося шукати нові шляхи для забезпечення своєї безпеки і оборони [30]. Це призвело до підсилення співпраці з країнами, що не є членами ЄС, такими як США і НАТО, а також до пошуку нових партнерств, наприклад з Туреччиною і Японією [44].

В оборонному секторі Великої Британії працює понад 400 000 людей [51]. Британський військовий персонал, які регулярно служать або перебувають у резерві, є важливим активом для нації. Моряки Великої Британії широко розгорнуті по світових океанах, забезпечуючи захист важливих морських маршрутів. Британські солдати та десантники захищають фланги НАТО від потенційної російської агресії, а пілоти Великої Британії стежать за повітряним простором країни та союзників та проводять навчання українських пілотів.

У 2022/23 році було витрачено 52,8 мільярда фунтів стерлінгів на оборону, а в 2023/24 році ця цифра зросла до 54,2 мільярда фунтів (див. рис. 2.3). На 2024/25 рік закладено основний бюджет у розмірі 51,7 мільярда фунтів стерлінгів разом з передбачуваним додатковим фінансуванням з Казначейського резерву, в тому числі на підтримку України. Це означає, що загальний оборонний бюджет становитиме 55,6 мільярда фунтів стерлінгів. Це приблизно на 1,4 мільярда фунтів стерлінгів більше

(1,8% в реальному вимірі) порівняно з 2023/24 роками і більше в грошовому еквіваленті, ніж будь-коли раніше.

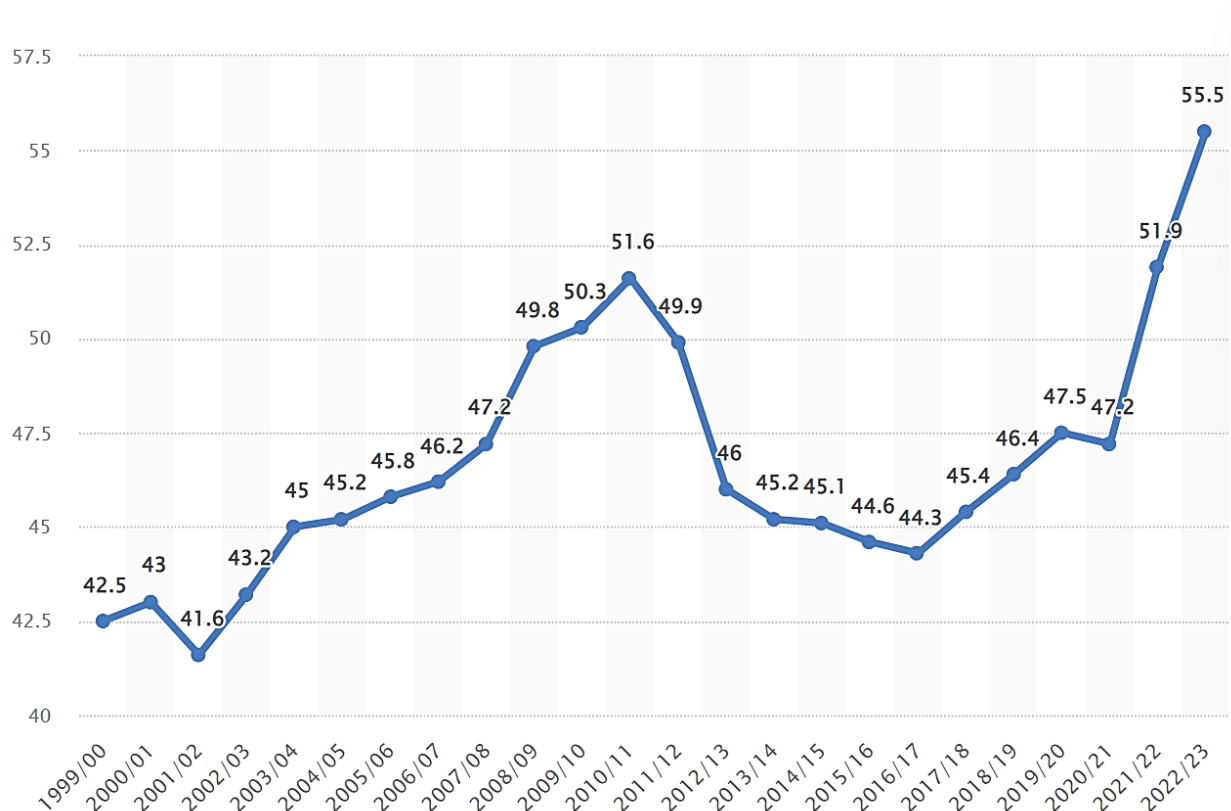

Рис. 2.3 – Видатки державного сектору на оборону у Великій Британії, 1999 – 2023 pp. [42]

Якщо говорити про поточні витрати, то в 2022/23 році Сполучене Королівство витратило на оборону приблизно 55,5 мільярдів фунтів стерлінгів порівняно з 51,9 мільярда фунтів стерлінгів у попередньому період. Це був найвищий показник оборонних витрат Великої Британії за цей період часу і другий рік поспіль, коли витрати на оборону зростали. Між 2010/11 і 2016/17 роками видатки на оборону поступово скорочувались з 51,6 мільярда фунтів стерлінгів до 44,3 мільярда фунтів стерлінгів, що відображало політику жорсткої економії, яку впроваджував уряд на той час.

Структура видатків державного сектору на оборону у Великій Британії у 2023 році відображена на рис. 2.4. Бюджет складається із 2 рівнів, капітальні витрати – розміром у 20,3 фунтів стерлінгів, що включають витрати на

дослідження і розробки, індивідуальне обладнання військовослужбовців та інше обладнання, включаючи важку техніку та ПВО, та ресурсні витрати – цивільний захист, обслуговування техніки, армії, інфраструктури та інші витрати.

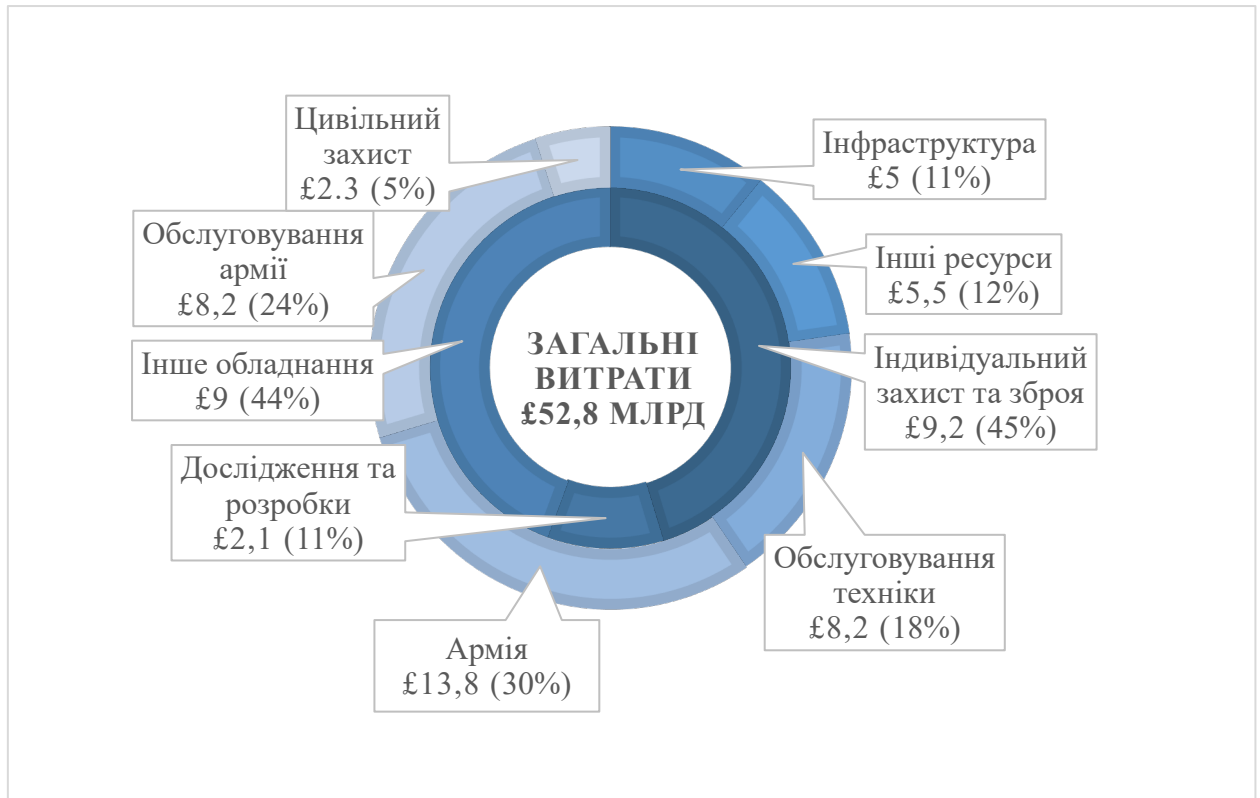

Рис. 2.4 – Структура видатків державного сектору на оборону у Великій Британії, 2023 р. [51]

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року повністю змінило ситуацію європейської безпеки для Великої Британії. Разом з коаліцією інших країн, Велика Британія була одним з ключових спонсорів українських військових зусиль, надаючи значну військову допомогу протягом війни. Окрім фінансової допомоги, Велика Британія надала Україні таку техніку, як основний бойовий танк Challenger 2, низку бойових броньованих машин, а також ракети, в тому числі крилаті ракети великої дальності Storm Shadow.

До того ж, згідно з Планом Великої Британії щодо розвитку військово-промислового комплексу та забезпечення обороноздатності, уряд взяв зобов'язання витратити 288,6 мільярдів фунтів стерлінгів протягом наступних десяти років (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Витрати на оборону Великої Британії за видами озброєння, стратегія 2023 – 2033 рр.

№	Вид оборони	Складові	Витрати, млрд.
1	Ядерне озброєння	Субмарини, атомне ракетне озброєння	71,5
2	Діджитал оборона	Забезпечення оборони ІТ системами та сервісною підтримкою	28,6
3	Кораблі	Флот, інфраструктура та забезпечувальні кораблі Типу 25, Типу 31 та Типу 32 – Фригати	24,8
4	Важка техніка	Аякс, Боксер, Челенджер – 3	17,8
5	Зброя	Протиповітряна оборона, протидронова зброя, РЕБ	14,4
6	Повітряна підтримка	Важкі ударні дрони A400M	14,4
7	Винищувачі	Майбутні повітряні винищувальні системи, лазерні установки	17,2
8	Гелікоптери	Мерлін, Апаше, Чінок	10,9
9	Інтеграція в зони бойових дій	Управління повітряним транспортуванням, армія дронів, інші різні менше масштабні програми	6,8

Джерело: розроблено автором на основі: [27]

Як видно із таблиці, розподіл витрат на оборону відображає необхідність реагування на сучасні загрози, які можуть виникнути внаслідок конфліктів, подібних до тих, що мають місце в Україні. Зосередження на ядерному озброєнні, цифровій обороні та підтримці морської та повітряної безпеки свідчить про необхідність реагування на різноманітні загрози, які можуть виникнути в сучасному світі. Такий підхід покликаний забезпечити національну безпеку та захист від потенційних конфліктів або агресії.

Варто зазначити, що після виходу Великої Британії з ЄС, Лондон, звичайно, залишиться членом НАТО і, отже, продовжуватиме відігравати важливу роль у забезпеченні європейської безпеки через цю структуру.

Очікується, що члени НАТО витрачатимуть щонайменше два відсотки свого ВВП на оборону, і цей показник Сполученому Королівству не вдалося досягти в період між 2015/16 і 2017/18 роками, коли він становив 1,9 відсотка. До 2016 року оборонні витрати Сполученого Королівства завжди перевищували цей показник і до середини 1990-х років були вищими за три відсотки ВВП. Станом на 2023 рік оборонні витрати Великої Британії були трохи вищими за цей показник і становили 2,3 відсотка ВВП.

Цілком ймовірно, Велика Британія і надалі збільшуватиме свій внесок через НАТО, зважаючи на те, що вона буде більше залежати від того, наскільки добре функціонуватиме НАТО [50], у той час, коли єдність і рішучість НАТО піддаються сумніву з боку адміністрації США, яка час від часу відкрито ставить під сумнів цінність союзників і альянсів.

Співпраця в галузі безпеки і оборони в ЄС, однак, об'єднує невійськові і військові інструменти, на відміну від НАТО. Вже сам цей факт означатиме, що Велика Британія буде шукати можливість приєднатися до СПБО і оборонної співпраці ЄС. Наприклад, в той час як НАТО проголосила посилення військової мобільності в Європі своїм головним пріоритетом, ЄС володіє багатьма ключами до його реалізації - від нормативних і законодавчих інструментів до фінансування інфраструктури, яке може бути використане для оборонних проектів. Що стосується оборонних ініціатив ЄС, то здатність Великої Британії формувати їх після Brexit, природно, значно зменшиться. Проте Лондон, ймовірно, все ж зможе брати участь в деяких з них.

Окрім цього, варто зауважити, що ЄС вперше стане значним гравцем у сфері досліджень і розробок у сфері безпеки і оборони. До російського вторгнення, в ЄС було заплановано до 2027 року витратити близько 4 млрд євро на оборонні дослідження. Бюджети на оборонні НДДКР усіх інших країн-членів ЄС набагато менші, і тому цілком ймовірно, що фінансування з боку ЄС стане для країни важливим джерелом забезпечення безпеки протягом наступного десятиліття.

Положення про Європейський оборонний фонд (ЄОФ), що розробляється, - механізм, через який розподілятиметься більша частина цього фінансування, - вимагає, щоб щонайменше три юридичні особи з щонайменше трьох держав-членів або асоційованих держав співпрацювали, щоб мати право на отримання фінансування. Він також передбачає, що участь третіх сторін - таких як Велика Британія після Brexit - не повинна мати негативних наслідків для інтересів безпеки ЄС. З точки зору Великої Британії, треті сторони не зможуть контролювати права інтелектуальної власності на будь-яку роботу і не зможуть контролювати проекти [22].

У більш широкому сенсі, наслідки для оборонної промисловості є потенційно значними. Велика Британія є невід'ємною частиною транснаціонального оборонно-промислового комплексу Європи. У ньому все ще переважають купівельні звички, які надають перевагу внутрішнім закупівлям, але там, де спільні закупівлі все ж відбуваються, вони часто викликають необхідність залучення промисловості з усіх країн-замовників, таким чином сприяючи розвитку транснаціональних зв'язків. Крім того, ЄС і деякі уряди країн-членів ЄС заявили, що тісніша інтеграція європейської оборонної промислової і технологічної бази є їхньою чітко визначеною метою. Європейська комісія починає регулювати внутрішній ринок оборонного обладнання, і досі чітка межа між оборонним ринком та іншими сферами економічної діяльності дедалі більше розмивається. Крім того, правила і норми єдиного ринку вже мають значення для інтелектуальної власності, даних і податкових режимів - таким чином, має значення, чи має компанія штаб-квартиру в ЄС, чи ні. Іншим прикладом можуть бути правила, що впливають на експорт товарів подвійного призначення, та інші правила передачі. Цілком можливо, що це і є тими інструментами, які опосередковано впливатимуть на оборонну промисловість.

Крім того, додаткові наслідки можуть виникнути через розбіжності в нормативному регулюванні між ЄС і Великою Британією з часом, якщо не укласти нову окрему угоду. Загалом, хоча британська оборонна промисловість

і є вразливою до наслідків Brexit, її вразливість є набагато меншою, ніж в інших секторах. За оцінками, частка британського експорту озброєнь, що спрямовується до інших країн-членів ЄС, становить близько 10% від загального обсягу, і британська оборонна промисловість вже деякий час співпрацює з низкою партнерів за межами ЄС.

Щодо операцій, то вище вже зазначалося, що Велика Британія вирішила зробити досить скромний внесок у місії СПБО - близько 2% від загальної чисельності задіяного персоналу. Однак часто вони були високої якості і, отже, мали більшу цінність, ніж можна було б припустити, виходячи з самої кількості розгорнутих військовослужбовців. Оперативний штаб військово-морської місії ЄС «Операція Аталанта» вже був перенесений з Нортвуда у Великій Британії до Роти в Іспанії на знак зменшення впливу Великої Британії на діяльність СПБО напередодні Brexit [49].

Загалом, Велика Британія своєю допомогою Україні за останні 3 роки вже підтвердила, що може діяти набагато рішуче, ніж представники із ЄС і зможе зробити свій внесок в забезпечення безпеки на континенті. Тобто, Велика Британія знайшла механізми, які дають їй можливість формувати рішення щодо оперативного планування, не маючи формального місця за столом переговорів.

Підсумовуючи, варто зазначити, що відсутність значного прогресу у співпраці між ЄС і Великою Британією у сфері безпеки не є чимось парадоксальним, враховуючи низку перешкод для досягнення угоди. Дуже складно проводити структуровані переговори під час вирішення кризових ситуацій, оскільки дипломатичні ресурси зайняті необхідністю реагування на безпосередні кризові ситуації. Укладання угод під час кризи також може бути непридатним моментом для узгодження структури майбутніх відносин. Плани Великої Британії підписати тристоронню угоду з Польщею та Україною були скасовані з початком української кризи.

У ширшому контексті європейської оборони ЄС не єдиний гравець, що відіграє важливу роль в оборонній сфері. Національні, двосторонні та

багатосторонні механізми оборони за межами ЄС також мають велике значення, навіть якщо в них беруть участь більшість країн-членів ЄС. Ці механізми дозволяють як Великій Британії, так і ЄС відмовитися від формальної угоди без серйозних прогалин у безпеці.

Поточна криза свідчить про те, що складна політика диференційованої дезінтеграції залишається актуальною навіть в умовах інтенсивної стратегічної небезпеки.

2.3. Імперативи розширення Європейського Союзу - вплив Brexit на економічні зв'язки між країнами

Під час свого членства в ЄС Велика Британія забезпечувала роль альтернативного центру сили франко-німецькому домінуванню, забезпечуючи баланс сил і інтересів в Європі і виступала арбітром під час вирішення конфліктів між цими країнами. Однак Brexit змінює політичну динаміку Євросоюзу, оскільки відбувається втрата британського контролю, який протистояв франко-німецькому впливу. Це може призвести до розбалансування сил та інтересів у Європі, створюючи новий контекст для протистояння між Францією та Німеччиною за лідерство в регіоні та порушуючи стабільність ЄС.

Вихід Великої Британії з Європейського Союзу позначився на її міжнародних відносинах, особливо з країнами-членами ЄС. Протягом понад чотирьох десятиліть Британія була невід'ємною частиною Союзу, але Brexit змусив переглянути відносини з іншими 27 країнами-членами для укладення нових торговельних угод. Цей процес виявився складним і тривалим, що призвело до напруженості у відносинах.

Слід згадати із першого розділу, що більшість дослідників і економістів висловлювали думку, що Brexit може призвести до значних економічних втрат як для Великої Британії, так і для країн ЄС. Зменшення економічних,

торговельних і фінансових зв'язків серед провідних розвинутих країн Європи могло створити послаблюючий тиск на світову економіку через ланцюжкову реакцію. Однак наразі немає можливості однозначно підтвердити або спростувати ці побоювання. Спочатку виникла криза, пов'язана з коронавірусом, яка почалася майже одночасно з початком процесу Brexit. Ця криза порушила глобальні виробничі, торговельні та інвестиційні зв'язки, тому втрати, спричинені цією кризою, не можна відокремити від проблем, пов'язаних з Brexit. Після того, як 2021 рік пройшов з економічним успіхом (незважаючи на коронавірусні шоки), на сцену вийшла російська агресія проти України, почата в 2022 році. Ця агресія набрала світового масштабу і створила значний кризовий тиск на світове та європейське співтовариство.

Макроекономічна ситуація під час коронавірусної кризи мала значно менший негативний вплив, і відновлення в 2021 році було швидким і важливим, що призвело до досягнення історичного максимуму у ВВП трьох головних європейських країн у 2022 році [53,52] (див. рис. 2.5).

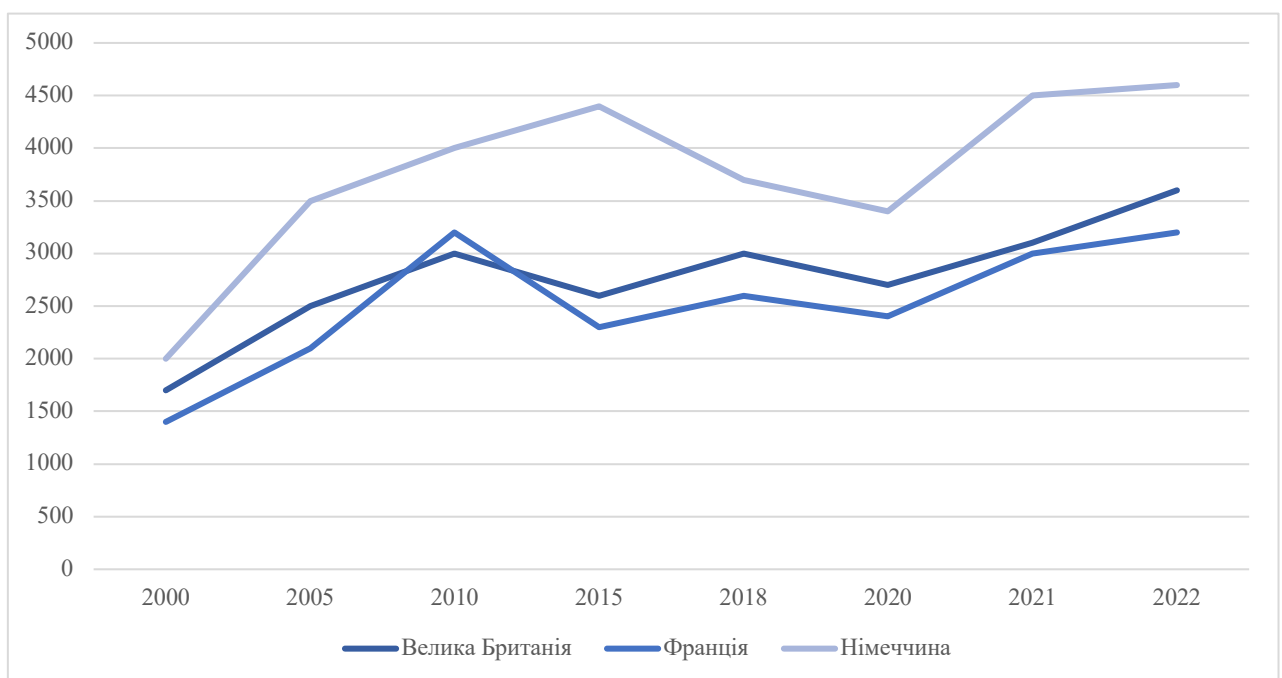

Рис. 2.5. – ВВП Великої Британії та провідних країн ЄС

Джерело: розроблено автором на основі: [56]

Позитивна економічна динаміка, що була започаткована після пандемії, продовжилась і в 2023 році (табл. 2.2.). ВВП Великої Британії зросла на 0,9% в порівнянні з попереднім періодом, випередивши показник Євросони (+0,7%) і навіть перевищивши рівень до пандемії.

Таблиця 2.2 – Зростання ВВП, у терміни до Brexit, 4 квартал 2019 року до четвертого кварталу 2023 року, у % [33]

ЄС	Німеччина	Франція	Італія	Велика Британія
0,7	-0,3	0,4	0,1	0,9

На початку 2024 році, OECD опублікувала свій новий прогноз щодо світового економічного розвитку у поточному році. Особливістю цього прогнозу є відображення впливу війни в Україні та руйнування або послаблення ланцюгів поставок і торгівлі на очікувані показники економічного зростання, зокрема у провідних європейських країнах (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Прогноз OECD щодо економічного зростання лідерів Європи у 2024, у % [33]

ЄС	Німеччина	Франція	Італія	Велика Британія
3,0	2,4	3,1	2,6	3,9

Загалом, негативний вплив на Велику Британію внаслідок війни в Україні проявиться через фінансові труднощі, зростання цін та порушення поставок, а також зменшення інвестиційних та торговельних потоків. Водночас, геополітична роль Сполученого Королівства стає більш актуальною. Це не призведе до економічних турбулентностей. Варто відзначити, що поточні та прогнозні показники економічної динаміки Великої Британії виглядають більш привабливо, ніж у провідних європейських

країнах, що свідчить про необґрунтованість песимістичних прогнозів щодо її розвитку після Brexit і про позитивну дієвість поточного уряду країни. Одним із негативних факторів, що впливають на економічну динаміку країн Європи, є проблема інфляції. Зростання цін у 2021–2023 роках було обумовлене енергетичним шоком, зокрема стрімким підвищенням вартості газу та нафти. Надалі інфляція прискорилося у сфері продуктів харчування через російську агресію та зменшення експорту сільськогосподарської продукції на зовнішні ринки. Споживча інфляція у Великій Британії майже не відрізнялася від своїх континентальних сусідів, навіть з урахуванням того факту, що країна є більш залежною від імпорту сільськогосподарських товарів. Протягом останніх десятиліть Велика Британія підтримувала стабільно високі рівні зайнятості та низьке безробіття. Навіть у складний економічний період початку 2022 року країна уникнула зростання безробіття, хоча після Brexit ризик його різкого збільшення вважався значним.

Варто зазначити, що Brexit суттєво змінив зовнішньополітичні зв'язки Великої Британії з іншими країнами світу. Виходячи з ЄС, Великобританії довелося укласти власні торговельні угоди, конкуруючи з ЄС за вигідні умови. Це вимагало складних рішень та укладання компромісів для забезпечення угод з іншими країнами. До того ж, Brexit вплинув на міжнародний авторитет Великої Британії, спричинивши критику та під сумнів щодо її відданості міжнародному співробітництву. Це вплинуло на репутацію країни та її статус на світовій арені, зменшуючи вплив та авторитет Великої Британії.

Очевидно, що єврозона не змогла провести реформи для забезпечення такої ж самої здатності, як будь-який інший суверенний емітент валюти, включаючи об'єднання боргів та забезпечення фіскальної стабільності для функціонування єдиного валютного простору. Також не було розроблено стратегії м'якого виходу з євро для інших країн, так як Німеччина принципово не бажає об'єднувати борги та фіскальні трансферти. Зростаючий суверенний та банківський борг, поєднаний з безкінечною політикою скорочення

бюджету, накладеною Франкфуртом та Брюсселем, значно підірвали підтримку Європейського Союзу, не лише в Великій Британії.

Хоча Сполучене Королівство не є членом єврозони, це не означає, що воно не відчуває наслідки її фіскальної політики. Ця політика прямо впливає на Велику Британію, збільшуючи число людей, які шукають роботу. Це зменшує цінність єдиного ринку для Великобританії, оскільки жорстка фіскальна політика єврозони стримує економічне зростання. У ширшому плані, Лондон не розумів, що горді європейські національні держави стали жертвами фіскальної політики, що позбавила їх економічних перспектив і руйнує ціле покоління.

Спостереження за цим економічним безладдям упродовж більшої частини останнього десятиліття та його шкідливими економічними наслідками ставлять під сумнів легітимність всього європейського проекту. Значна частина євроскептичного бізнесу та інтелектуального середовища, які природно мали проєвропейські погляди, почали переглядати свою підтримку Європейському Союзу. Цей процес делегітимізації також триває по всьому континенту. Він проявляється у різних формах, від націоналістичних партій, таких як французький «Національний фронт», італійський «Рух п'яти зірок», до німецької партії AfD (Альтернатива для Німеччини), які здобувають все більшу політичну підтримку на тлі н у єврозоні, що призводить до втрати підтримки з боку бізнесу та інтелектуальної еліти.

Ще одним чинником є відсутності прагнення політичних еліт та брюссельських інституцій визнати негативні наслідки євроінтеграції та глобалізації – їхня бездіяльність у протистоянні торговій експансії Китаю [54]. Після приєднання Китаю до Світової організації торгівлі в 2001 році очікувалося, що він відкриє свої ринки та запровадить справедливий доступ для всіх. Однак жодна з цих умов не була виконана. Зараз отримати доступ до китайського ринку набагато складніше, ніж було десять років тому. Китайські державні банки надають величезні кредити державним підприємствам на нераціональних умовах для підтримки зайнятості та уникнення соціального та

політичного напруження, незважаючи на негативні наслідки для інших галузей світової економіки. Наслідки цих дій можна спостерігати на різних виробничих ринках. Наприклад, з 2004 року обсяг сталевиробництва в світі зросла на 57%, при цьому 91% цього зростання припадає на Китай. У 2023 Китай виробляв понад половину [54] світового виробництва і майже в десять разів більше, ніж США. Крім того, він є лідером у виробництві листового скла та алюмінію.

Як ЄС, так і США не виявили бажання протистояти Китаю та застосовувати ефективні заходи захисту торгівлі для захисту своїх власних галузей та населення. Хоча США були більш активні в застосуванні антидемпінгових мит, ніж ЄС. Здається, ЄС розглядає можливість надання Китаю статусу ринкової економіки, незважаючи на те, що Китай не відповідає стандартам СОТ та веде демпінгову діяльність на світових ринках. Не здатність ЄС визнати та ефективно реагувати на небажання Китаю дотримуватися стандартів СОТ та застосувати жорсткі заходи захисту торгівлі призвело до негативних наслідків для зайнятості у промисловості Європи.

Це почуття покинутості також відіграло роль у готовності спільнот робітничого класу по всій Великобританії вийти і проголосувати за вихід з ЄС і стало прикладом для інших країн-членів переглянути свої відносини з ЄС.

Загалом, вплив Brexit на інтеграційні процеси та економічні зв'язки між країнами можна розглянути у трьох аспектах.

По-перше, рішення країни-члена проголосувати за вихід є великим ударом по самооцінці Європейського Союзу, його глобальній позиції та відчуттю тривалості європейського проекту. Якщо одна країна-член може прийняти таке рішення, інші також можуть на це піти: немає нічого необхідного в розвитку ЄС, який постійно змінюється та розширюється. Особливо у зв'язку з кризою євро, таке відчуття крихкості ЄС вже існувало, але голосування за Brexit ще більше підірвало довіру до Союзу, його легітимність та політичну здатність діяти.

По-друге, це також створює додатковий тиск на інституції ЄС та країни-члени, які мають справу з кризою євро, міграційними потоками, тероризмом ІДІЛ та російською агресією. Процес переговорів щодо Brexit відволікає ресурси, які можуть бути використані для вирішення цих криз, і робить управління ними складнішим, оскільки вони взаємопоширюються. Ця взаємодія між кризами проявляється у застосуванні націоналістичних сил, таких як Національний фронт у Франції, які використовують результат Brexit для розгортання більш широкої кампанії проти членства в ЄС та єврозоні. Це підштовхує сили, що стоять проти ЄС на всьому континенті, з загрозою реального розпаду Союзу, і кожна подія, така як голосування за Brexit, призводить до подальшого ослаблення європейської інтеграції.

В третьому випадку, Brexit потенційно призвів до втрати найбільш економічно ліберального члена ЄС. Вплив цього виходу, ймовірно, сповільнить розвиток єдиного ринку. Крім того, зростання націоналізму в Європі може призвести до вимог більшого захисту місцевої промисловості. Без Великої Британії, яке могло б виступити проти такого протекціонізму, можливості північноєвропейських вільних трейдерів захистити єдиний ринок стають сумнівними.

Окрім цього, ще одна загроза для єдиного ринку полягає в самому виході Великобританії. Вона діяла як амортизатор зайнятості для країн єврозони та поглинула працівників із країн ЦСЄ. Якщо Велика Британія більше не надає права працювати на своїй території для громадян ЄС, ці працівники можуть шукати інші країни ЄС для заняття. Це може стати політичною проблемою для націоналістичних партій, які набирають силу.

Можна припустити, що збиток, завданий Великобританії в результаті Brexit, забезпечить більше підтримки для ЄС або, принаймні, визнає, що існують ризики виходу з Союзу. Однак це може виявитися не так, як це спрацює насправді.

Відмінність Великобританії від 20 країн єврозони полягає в тому, що вона залишається з суверенною валютою. Це дає їй можливість отримувати

позики за високими ставками на двадцятирічних умовах у власній валюті, що стимулює фінансування інфраструктури та промисловості для створення нових джерел зростання. Лондон може також повернутися до глибокої регулятивної конкуренції з Європейським Союзом, а значне падіння валюти дає Великій Британії засоби для отримання серйозної конкурентної переваги на міжнародних ринках. Це відкриває перед Лондоном можливість розробити велику фінансову економічну програму для компенсації збитків, завданих нестабільністю після голосування щодо Brexit.

Стабільність британської економіки після голосування щодо Brexit є загрозою для ЄС. Чим стабільніша британська економіка, тим більше націоналістичних партій може використовувати голосування за Brexit як аргумент для виходу з Союзу. Самі переговори щодо Brexit можуть спричинити значні розбіжності всередині Союзу, що може вплинути на інші європейські кризи. Наприклад, деякі країни ЦСЄ можуть прагнути більш щедрої угоди з Великою Британією через її участь у сфері безпеки та оборонного співробітництва, тоді як інші країни Західної Європи можуть прагнути менш щедрої угоди. Ці тріщини можуть посилитися через стурбованість деяких країн ЄС щодо конституційних рішень і рішень урядів Угорщини та Польщі щодо прав людини.

2.4. Інтеграційні тенденції після Brexit

У контексті майбутніх європейських виборів 2024 року, Brexit може мати значний вплив на динаміку політичного ландшафту Європейського Союзу. Виходячи з того, що Brexit відображає загальний настрій євроскептицизму та популізму, які стають все більш поширеними в Європі, аналіз цих тенденцій може допомогти передбачити можливі напрями розвитку європейської політики.

Європейські вибори призначені на 6-9 червня 2024 року. Вони є однією з найважливіших процедур для Європейського Союзу, що призводить до

обрання депутатів Європарламенту, які беруть участь у перегляді нормативних актів, запропонованих Європейською Радою, а також відповідають за обрання Голови Європейської Комісії. Європейський парламент є єдиною інституцією, яка обирається безпосередньо населенням країн-членів ЄС, а отже, стежить за дотриманням Хартії основних прав ЄС і висвітлює проблеми та порушення в державах-членах. Зокрема, Brexit може стимулювати зростання популізму та євроскептицизму серед партій та громадян Європейського Союзу. Прикладом може слугувати зростання популярності партій на минулих виборах, у 2019 році, які виступають проти подальшої інтеграції та підтримують націоналістичні ізоляціоністські позиції.

Також Brexit може викликати занепокоєння серед європейських громадян щодо ефективності та користі від членства в Європейському Союзі. Це може спричинити зростання євроскептицизму та підтримки партій, які обіцяють зміни в політиці ЄС та більшу національну автономію.

Зв'язок між Brexit та популізмом в Європі може бути виявлений через спільний феномен євроскептицизму, який часто спонукає до появи праворадикальних популістських партій.

Популістські партії, такі як "Ліга" в Італії, "Національне об'єднання" в Франції та AfD в Німеччині, можуть використовувати Brexit як приклад того, як громадяни виявили незадоволення статус-кво та виразили прагнення до змін у політичному управлінні. Такі партії можуть використовувати Brexit як аргумент для свого пропагандистського впливу, намагаючись переконати своїх виборців у необхідності змін у відносинах з Європейським Союзом або навіть у виході з нього.

У 2023 році на виборах у Нідерландах перемогу здобула популістська партія BBB (Фермерсько-громадянський рух), яка отримала 19 відсотків голосів і забезпечила собі місця в парламенті [2]. Економіка Нідерландів базується на сільському господарстві, оскільки аграрний сектор експортує близько 65 мільярдів євро сільськогосподарської продукції на рік [55]. Зростання BBB пов'язане з урядом Рютте, який хотів прийняти закон про

скорочення викидів азоту на 50% до 2030 року, оскільки голландські ґрунти сильно забруднені викидами закису азоту, аміаку або нітратів [55]. Фермери відчували себе атакованими і почали протестувати невдовзі після оголошення нової політики. У випадку Нідерландів очевидно, що гнів і обурення щодо уряду стали причиною перемоги партії BBB на виборах.

Масові протести аграріїв, які розпочалися в Нідерландах і поширилися на інші країни Європейського Союзу: від блокування кордонів у Польщі, до блокування всього руху у Німеччині, свідчать про необхідність уважніше враховувати інтереси та потреби окремих інтересів, а також про важливість розвитку більш справедливої та ефективної спільної аграрної політики.

Загалом, схоже, що на цих виборах популістські партії не припинять свою діяльність. Або кількість популістських партій залишиться на тому ж рівні, або зросте. Якщо держави-члени та ЄС не працюватимуть над стабілізацією суспільств, нестабільність і надалі гратиме на руку популістським партіям. З одного боку, здається майже неможливим для ЄС досягти такої мети протягом наступних шести місяців. З іншого боку, чим швидше держави почнуть розвивати політичний консенсус для вирішення своїх проблем і розбіжностей, тим швидше ЄС доведе, що громадяни повинні довіряти інституціям і своїм урядам - що належне демократичне рішення може бути знайдене.

Однією з нових тенденцій в Європейському Союзі є активна дискусія щодо міграційної політики, яка стала ключовим фактором у зміцненні євроскептичних настроїв. Останні події, пов'язані з намаганням ЄС врегулювати питання нелегальної міграції, свідчать про глибокі розділи серед країн-членів стосовно цього питання.

Протягом останнього року ЄС намагався домовитися про угоду щодо міграції, проте деякі країни виступили проти прийому мігрантів з Близького Сходу та Африки. Польща та Угорщина відмовилися підписати остаточний текст угоди на саміті в Гранаді, Іспанія. Ця відмова стала причиною провалу

міграційної угоди ЄС [5]. Окрім того, після 2 років з початку агресії росії, інші країни почали переглядати умови щодо прийняття біженців з України.

Ця тенденція має прямий зв'язок із ситуацією з Brexit. Популістські настрої в країнах ЄС, таких як Польща та Угорщина, частково обумовлені обуренням відносно міграційної політики ЄС. Ці країни відмовилися підписати угоду щодо міграції, показавши свою незгоду з підходом Європейського Союзу до цього питання. Такі дії можуть бути розглянуті як реакція на втручання ЄС у суверенні справи країн-членів, що є однією з ключових причин, що сприяли подіям, що призвели до Brexit.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження підтверджують, що Brexit є багатограним явищем, яке впливає на різні аспекти європейської і світової політики, економіки та суспільства. Виходячи із аналізу, можна зробити кілька висновків.

По-перше, Brexit є результатом складної взаємодії різних факторів, включаючи політичні, економічні та культурні чинники. Він відображає націоналістичні та популістські тенденції в політиці, а також комплексне переосмислення британської ролі в Європі та світі.

По-друге, Brexit стимулює перегляд європейських інтеграційних процесів та ідентичності. Він породжує дебати про майбутнє ЄС та його здатність до подальшого розвитку, а також спонукає до переосмислення спільних цінностей та зв'язків між державами-членами.

По-третє, Brexit має важливі наслідки для Великої Британії та ЄС як національно, так і міжнародно. Він впливає на економіку, політику, правову систему та зовнішні відносини обох сторін, викликаючи невизначеність та неспокій як у регіоні, так і у світі.

Brexit кидає тінь сумнівів на ідею спільної європейської ідентичності та набору цінностей, оскільки він демонструє, що бути британцем необов'язково означає бути європейцем. Brexit представляє собою вияв правого націоналізму, що був висловлений меншістю. Коріння Brexit має глибокі історичні корені; з самого початку свого членства у ЄС Велика Британія була важливим учасником. Вихід Великої Британії вказує на конкретні наслідки та вплив на процес інтеграції ЄС. Голосування за вихід Великої Британії з Європейського Союзу є переломним моментом для Європи, оскільки воно підкреслює, як націоналістичні політичні погляди та дискурси проникли на континент і підірвали наднаціональну природу Європейського Союзу. ЄС повертається до націоналістичних ідеалів через різні кризи.

Brexit створює розрив між ліберальними та консервативними ідеологіями, лівими та правими політичними силами в Європі, а також історичну розбіжність між Сходом і Заходом континенту. Крім того, дана подія створює основу для нових наративів ЄС, які мають відображати постмодерністське уявлення європейської ідентичності.

У своєму безперервному функціонуванні Європейський Союз набуває дедалі менш значущої ролі для Великої Британії. Велика Британія відігравала ключову роль у формуванні політики Союзу, але її вихід залишить значний слід. Основні висновки стосуються, по-перше, політичних узгоджень в межах внутрішньої політики Великої Британії. По-друге, це аналізується процес Brexit та його юридичних аспектів в Європейському Союзі. Нарешті, очікуються зміни всередині ЄС, які безперечно вплинуть на його місце в світі. Brexit стає політичною та економічною загрозою для Європейського Союзу та його регіональної інтеграції.

Щодо власне впливу на Велику Британію, то Brexit, мав далекосяжні наслідки для Англії, Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії. Економічні, соціальні та політичні наслідки Brexit відчувалися по всій Великій Британії, і наслідки рішення Великої Британії вийти з ЄС відчуються досі. В економічному плані Brexit мав значний вплив на Велику Британію. Після референдуму 2016 року економіка Великобританії зазнала зниження темпів зростання, причому зростання сповільнилося як у 2017, так і в 2018 роках. Інфляція зросла, а вартість фунта впала. Це призвело до зростання цін на імпорт та зниження купівельної спроможності британських споживачів. Крім того, невизначеність, пов'язана з Brexit, змусила бізнес відкласти інвестиції, що призвело до зниження ділової активності та скорочення створення робочих місць.

Загалом, Brexit мав і надалі матиме значний вплив на правову систему Великої Британії. Вихід Великої Британії з ЄС створив значну правову невизначеність, оскільки Велика Британія більше не підпадає під юрисдикцію Європейського суду. Крім того, вихід Великої Британії з ЄС створив нові

правила і норми, яких тепер повинен дотримуватися бізнес. Нарешті, Brexit вплинув на торговельне законодавство Великої Британії, оскільки підприємства тепер можуть підпадати під дію підвищених тарифів та інших торговельних бар'єрів. Усі ці наслідки Brexit для правової системи Великої Британії можуть мати значний вплив на економіку країни в майбутньому.

У світлі цих висновків, подальше дослідження Brexit має спрямовуватися на аналіз його впливу на глобальні інтеграційні процеси, торговельні відносини, міграційні потоки, зовнішню політику та безпеку. Також важливо дослідити реакцію інших країн та міжнародних організацій на Brexit і спрогнозувати подальший розвиток глобальних динамік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артѣмова, Євгенія. 2014. «Євроскептицизм у сучасному геополітичному дискурсі Європейського Союзу». Автореф. дис. канд. політ. наук. Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара.
2. Гісса, Олександра. 2017. «Євроскептицизм та його вплив на зовнішню політику України: витоки, характер, прогнози». Дис. канд. політ. наук, Чернівцький національний університет ім. Юрія Федьковича.
3. Гісса-Іванович Олександра, Яна Кибіч. 2020. «Брекзїт: наслідки і перспективи в контексті побудови нових відносин Британія-Україна-ЄС». Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент 8: 47-61. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.
4. Мартусенко І. В. (2023) Вектори подальшої співпраці Великої Британії та Європейського Союзу URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/index> (Дата звернення: 16.04.2024)
5. Рафальська А.М. (2023) - Brexit: причини і наслідки британського референдуму. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.5BREXIT> (Дата звернення: 01.04.2024)
6. Angelos, J. (2023). "Germany's far-right 'firewall' cracks". POLITICO. October 4, 2023. URL: <https://www.politico.eu/article/germany-firewall-afd-elections-thuringia/> (accessed on 03.04.2024).
7. Baczynska, G. (2023). "EU takes step towards overhauling migration system." *Reuters*. October 4, 2023. URL: <https://www.reuters.com/world/eu-states-try-seal-migration-deal-2023-10-04/> (accessed on 03.04.2024).
8. Baldini, G., Bressanelli, E. and E. Massetti. 2023. The Brexit Effect : What Leaving the EU Means for British Politics. Abingdon, Oxon, New York: Routledge/Taylor & Francis Group
9. Chen, W, Los, B, McCann, P, Ortega-Argilés, R, Thissen, M, van Oort, F. The continental divide? Economic exposure to Brexit in regions and countries on both

- sides of The Channel. *Pap Reg Sci.* 2018; 97: 25–54. URL: <https://doi.org/10.1111/pirs.12334> (Дата звернення: 16.03.2024)
10. Cygan, A., and A. Łazowski. 2022. Conclusion - Life is going to be different. In *Research Handbook on Legal Aspects of Brexit*, edited by A. Cygan and A. Łazowski, 538-556. Northampton: Edward Elgar Publishing. 968 C. DAVIES
 11. Glückler, Johannes & Wójcik, Dariusz. (2022). Seven Years of Brexit: Economic Geographies of Regional De- and Recoupling. *ZFW – Advances in Economic Geography*. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/zfw-2023-0046/pdf> (Дата звернення: 20.03.2024)
 12. Gostyńska-Jakubowska, A., and N. von Ondarza. 2020. ‘The Barnier Method: Lessons Learned from the Eu’s Institutional Approach to the Brexit Negotiations’. European Policy Centre (EPC). URL: https://www.epc.eu/content/PDF/2020/6_Barnier_method.pdf (Дата звернення: 01.03.2024)
 13. Haas, Ernst. B. 1964. *Beyond the Nation-State: Functionalism and International Organization*. California: Stanford University Press.
 14. Henley. J. (2023). “Rural populist party emerges as big winner in Dutch elections.” *The Guardian*. March 16, 2023. URL: <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/16/rural-populist-party-farmer-citizen-movement-big-winner-dutch-elections> (accessed on 03.04.2024).
 15. Irene Antonopoulos, Matt Bell, Aleksandra Čavoški, Ludivine Petetin (eds). *The Governance of Agriculture in Post-Brexit UK*. First edition. New York: Routledge, 2022.
 16. Jolley, D., Douglas, K. M., Marchlewska, M., Cichocka, A., & Sutton, R. M. (2022). Examining the links between conspiracy beliefs and the EU “Brexit” referendum vote in the UK: Evidence from a two-wave survey. *Journal of Applied Social Psychology*, 52, 30– 36. URL: <https://doi.org/10.1111/jasp.12829> (Дата звернення: 18.03.2024)
 17. Kassim, H., C. Davies, S. Ennis, and A. Jordan, eds. 2022. *Regulation After Brexit Revisited*. October 2022. URL:

- <https://cdn.sanity.io/files/cof5nr4y/production/a272625913ee2292e86aa12459bace12d7314ed9.pdf> (Дата звернення: 01.03.2024)
18. Keating, Michael. 2017. «Europe as a multilevel federation». *Journal of European Public Policy* 24:4, 615-32, DOI: 10.1080/13501763.2016.1273374
19. Kenneth N. Waltz. *Journal of International Affairs*. Vol. 44, No. 1, Theory, Values And Practice In International Relations: Essays In Honor Of William T.R. Fox (Spring/Summer 1990), pp. 21-37 (17 pages).
20. Kutter, Amelie. 2020. «Construction of the Eurozone crisis: re- and depoliticising European economic integration». *Journal of European Integration* 42 (2020): 659-76. DOI: 10.1080/07036337.2020.1792466
21. Latorre, María C., Zoryana Olekseyuk, Yonezawa Hidemichi and Robinson, Sherman. 2019. «Brexit: Everyone Loses, but Britain Loses the Most. Working Paper 19-5: 21». Peterson Institute for International Economics. URL: <https://www.piie.com/publications/working-papers/brexit-everyone-loses-britainloses-most> (Дата звернення: 29.02.2024)
22. Lucie Béraud-Sudreau, “UK access to future European defence research funds: another Brexit uncertainty?,” IISS Military Balance Blog, 31 January 2019, URL: <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2019/01/uk-future-eu-defence-funding>. (Дата звернення: 31.03.2024)
23. Lynch, S. (2023). “Europe swings right and reshapes the EU.” *POLITICO*. June 30, 2023. URL: <https://www.politico.eu/article/far-right-giorgia-meloni-europe-swings-right-and-reshapes-the-eu/> (accessed on 03.04.2024).
24. McCrary, Kayla. 2016. «Brexit: An Analysis is of Eurosceptic Mobilisation and the British Vote to Leave the European Union». Thesis, University Honors College. URL: <https://jewlscholar.mtsu.edu/server/api/core/bitstreams/aec727fb-32b6-41d9-8e8a1a133a25e7ee/content> (Дата звернення: 29.02.2024)
25. Miguel Gonzáles, “After Brexit, Spain’s Rota base will be new strategic HQ for the EU,” *El Pais*, 23 April 2018, URL:

- https://elpais.com/elpais/2018/04/23/inenglish/1524469967_408328.html. (Дата звернення: 01.03.2024)
26. Mix, Derek E., Shayerah I. Akhtar and Kristin Archick. 2021. CRS Report R46730 «Brexit: Overview, Trade, and Northern Ireland». Congressional Research Service. March 24, 2021. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46730/2> (Дата звернення: 29.02.2024)
27. MOD Equipment Plan 2023-2033. – The Equipment Plan 2023 to 2033. URL: <https://www.nao.org.uk/reports/equipment-plan-2023-to-2033/>
28. Mohan, Mohitha. (2023). Integration and Disintegration in Europe: A Study on Brexit. Istanbul Policy Review. 1. 29-37. 10.33182/ipr.v1i1.2914.
29. Moravcsik, Andrew. 1993. «Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach». Journal of Common Market Studies 31: 473–525.
30. Net migration - December 2023 by Migration Observatory URL: <https://public.tableau.com/app/profile/migobs/viz/Netmigration-December2023/5> (Дата звернення: 26.03.2024)
31. Office for National Statistics – Official Web-site. URL: ons.gov.uk/ons/index.html (Дата звернення: 27.03.2024)
32. Oral, Gül, Book Review: “Ayselin Gözde Yıldız, The European Union’s Immigration Policy: Managing Migration in Turkey and Morocco, London, Palgrave Macmillan, 2016”, Uluslararası İlişkiler, Vol. 15, No. 60, 2018, pp. 159-161, DOI: 10.33458/uidergisi.525105
33. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). URL: <https://stats.oecd.org/> (Дата звернення: 17.04.2024)
34. Ormston, Rachel and John Curtice. 2015. «British Social Attitudes: the 32nd Report». NatCen Social Research. URL: http://www.bsa.natcen.ac.uk/media/38972/bsa32_fullreport.pdf (Дата звернення: 27.02.2024)

35. Pettifor Ann (2017). Brexit and its Consequences, Globalizations, 14:1, 127-132, DOI: 10.1080/14747731.2016.1229953
36. Popescu, Felix & Petrilă, Laurentiu. (2022). The Effects of BREXIT on the UK's Economic, Social and Legal System. Analele Universității din Oradea. Seria: Relații Internaționale și Studii Europene. URL: https://www.researchgate.net/publication/368930218_The_Effects_of_BREXIT_on_the_UK's_Economic_Social_and_Legal_System (Дата звернення: 17.03.2024)
37. Projected vs. actual net migration in the UK Projected from 2000 to 2030; actual net migration from 2000 to 2022. URL: <https://public.tableau.com/app/profile/migobs/viz/Netmigration-December2023/6> (Дата звернення: 29.03.2024)
38. Saunders, R. 2023. "How Do We Write the History of Brexit?" The Political Quarterly 94 (2): 230–236. URL: <https://doi.org/10.1111/1467-923X.13252> (Дата звернення: 05.03.2024)
39. Social and Equality Impacts of Brexit A REPORT FOR THE SCOTTISH GOVERNMENT BY DR EVE HEPBURN URL: [https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/research-and-analysis/2020/01/social-equality-impacts-brexit/documents/social-equality-impacts-brexit/govscot%3Adocument/social-equality-impacts-brexit.pdf](https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/research-and-analysis/2020/01/social-equality-impacts-brexit/documents/social-equality-impacts-brexit/social-equality-impacts-brexit/govscot%3Adocument/social-equality-impacts-brexit.pdf) (Дата звернення: 07.03.2024)
40. Sophie Loussouarn (ed.). Brexit and its aftermath, London, Bloomsbury academic, 2022, ISBN: 978-0755640782/ URL: <https://doi.org/10.4000/miranda.55824> (Дата звернення: 06.03.2024)
41. Standard Eurobarometer 79 (v1.00). 2014. [Data set]. European Commission: Directorate-General for Communication. URL: http://data.europa.eu/88u/dataset/S1120_79_3_STD79 (Дата звернення: 01.03.2024)

42. Statista – Public sector expenditure on defense in the United Kingdom from 1999/00 to 2022/23 (in billion GBP) URL: <https://www.statista.com/statistics/298490/defense-spending-united-kingdom-uk/> (Дата звернення: 14.04.2024)
43. Sweeney, S., Winn, N. Do or die? The UK, the EU, and internal/external security cooperation after Brexit. *Eur Polit Sci* 21, 237–254 (2022). URL: <https://doi.org/10.1057/s41304-021-00322-0> (Дата звернення: 24.03.2024)
44. Sweeney, S., & Winn, N. (2021). Do or die? The UK, the EU, and internal/external security cooperation after Brexit. *European Political Science*, 21(2), 237–254. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41304-021-00322-0> (Дата звернення: 30.03.2024)
45. Thatcher, Margaret. 1988. «Speech to the College of Europe («The Bruges Speech»)». Transcript of speech delivered at Bruges Belfrey, Bruges, September 20, 1988. URL: <https://www.margaretthatcher.org/document/107332> (Дата звернення: 01.03.2024)
46. Thatcher, Margaret. 2000. «A Time for Leadership». Margaret Thatcher's press release. Transcript of speech delivered at Stanford University, California, July 19, 2000. URL: <https://www.margaretthatcher.org/document/108388> (Дата звернення: 01.03.2024)
47. The Benefits of Brexit: How the UK is taking advantage of leaving the EU URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/620a791d8fa8f54915f4369e/benefits-of-brexit.pdf> (Дата звернення: 08.03.2024)
48. The Implications of Brexit for Defence Bastian Giegerich Dans *L'Europe en Formation* 2019/2 (n° 389), pages 41-49. URL: <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2019-2-page-41.htm?ref=doi&contenu=article> (Дата звернення: 01.04.2024)
49. The Sun. 2016. «SUN SAYS We urge our readers to beLEAVE in Britain and vote to quit the EU on June 23» 2016. The Sun. June 16. URL: <https://www.thesun.co.uk/news/1277920/we-urge-our-readers-to-believe->

- inbritain-and-vote-to-leave-the-eu-in-referendum-on-june-23/ (Дата звернення: 06.03.2024)
50. Tranholm-Mikkelsen, Jeppe. 1991. «Neo-Functionalism: Obstinate or Obsolete? A Reappraisal in the Light of the New Dynamism of the EC» *Millennium - Journal of International Studies* 20: 1 - 22. DOI: <https://doi.org/10.1177/03058298910200010201>. (Дата звернення: 27.02.2024)
51. UK Defence in Numbers 2023 URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/660d4b5197e60600112b2218/MOD_Defence_in_Numbers_2023.pdf (Дата звернення: 16.04.2024)
52. UK Economic Outlook, April 2023. URL: <https://www.pwc.co.uk/services/economics/insights/uk-economicoutlook.html>
53. United Kingdom Consumer Spending. 1955–2019 Data and 2020–2022 Forecast. URL: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/consumer-spending>
54. Walter, S. 2021. “Brexit Domino? The Political Contagion Effects of Voter-Endorsed Withdrawals from International Institutions.” *Comparative Political Studies* 54 (13): 2382–2415. URL: <https://doi.org/10.1177/0010414021997169> (Дата звернення: 04.03.2024)
55. Witnessed or affected by Hate Crime? – Official Web-site. URL: <https://www.stophateuk.org> (Дата звернення: 26.03.2024)
56. World Bank Indicators. URL: <https://data.worldbank.org/indicator> (Дата звернення: 17.04.2024)

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної роботи антиплагіатною інтернет-системою unicheck

Ім'я користувача:
Міжнародної економіки Москалюк Наталія

ID перевірки:
1016218314

Дата перевірки:
30.04.2024 09:25:27 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
30.04.2024 09:29:31 EEST

ID користувача:
100005722

Назва документа: КБР_Квасниця В.В_Вплив Brexit на глобальні інтеграційні процеси

Кількість сторінок: 54 Кількість слів: 12109 Кількість символів: 92359 Розмір файлу: 763.38 KB ID файлу: 1015993442

4.97% Схожість

Найбільша схожість: 1.79% з Інтернет-джерелом (<https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7395/1/Thesis%20-%20V.V.%20Kvasnytsya%20-%20Vplyv%20Brexit%20na%20globalni%20integratsiyni%20protsesi.pdf>)

3.96% Джерела з Інтернету

155

Сторінка 56

3.58% Джерела з Бібліотеки

406

Сторінка 56

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

1

Ак
Чт